

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»

завідувач кафедри

Попова О.Ю.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ ” 2024 року

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему «Управління структурою та вартістю капіталу підприємства»

Виконала: студентка 2 курсу, групи ФіКзм-22

(шифр групи)

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Філіппенко М.В.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри УФЕБ Ляшок Н.Ю.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент: к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства
О.О. Фоміна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

*Засвідчую, що у цій випускній кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань.*

студент

(підпис)

Луцьк– 2024 р.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіко -гуманітарний

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

Освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

(шифр і назва)

Затверджую:
зав. кафедрою УФЕБ

О.Ю. Попова

« ____ » _____ 2024р

ЗАВДАННЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студентки

Філіппенко Марія В'ячеславівна

1. Тема роботи «Управління структурою та вартістю капіталу підприємства»

керівник проекту (роботи) Ляшок Наталія Юріївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по інституту від « 22 » 02 2024 р. № 73

2. Термін здачі студентом закінченої роботи 10 травня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214», фінансова звітність

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити) теоретичні аспекти управління капіталом підприємства; аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства; аналіз джерел формування капіталу; аналіз розміщення капіталу та оцінка майнового стану підприємства; аналіз ефективності використання капіталу; оцінка фінансової стійкості підприємства на основі аналізу співвідношення власного та позикового капіталу; удосконалення управління структурою і вартістю капіталу

5. Перелік графічного матеріалу: основні положення випускної кваліфікаційної роботи; порівняння різних підходів до визначення поняття «капітал»; основні характеристики капіталу; систематизація видів капіталу підприємства; основні техніко-економічні показники діяльності підприємства; динаміка перевезених пасажирів; аналіз динаміки та структури джерел капіталу; динаміка структури власного капіталу; склад та структура зобов'язань підприємства; склад та структура зобов'язань підприємства; аналіз кредиторської заборгованості; аналіз рентабельності капіталу підприємства; показники фінансової стійкості підприємства; Розрахунок рівня загрози банкрутства ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» за 2019-2023 роки, запропоновані заходи з управління капіталом підприємства

6. Консультанти з проекту (роботи), із зазначенням розділів, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1.	к.е.н, доц. Ляшок Н.Ю.	1.03.2024	20.03.2024
2.	к.е.н, доц. Ляшок Н.Ю.	20.03.2024	10.04.2024
3.	к.е.н, доц. Ляшок Н.Ю.	10.04. 2024	1.05.2024
Нормо-контроль	д.е.н, проф. Попова О.Ю.	10.03.2024	25.05.2024

7. Дата видачі завдання 20.02.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і затвердження теми дослідження	16.02.2024	
2.	Складання завдання на виконання випускної кваліфікаційної роботи, складання плану роботи	20.02.2024	
3.	Вивчення економічної літератури з обраної теми роботи та написання першого розділу	5.03.2024	
4.	Аналіз статистично-економічної інформації з досліджуваної проблеми та написання другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	20.03.2024	
5.	Розробка рекомендацій та заходів щодо підвищення ефективності, які розглянуті в ракурсі обраної теми роботи	20. 04.2024	
6.	Оформлення вступу, висновків, реферату, демонстраційних аркушів	10. 05.2024	
7.	Подання виконаної роботи на зовнішнє рецензування	15.05.2024	
8.	Підписання випускної кваліфікаційної роботи у завідувача кафедри та подання документів до ДЕК	25.05.2024	

Студентка _____

М.В. Філіппенко
(підпис)

Керівник роботи _____

Н.Ю.Ляшок
(підпис)

АННОТАЦІЯ

Філіппенко М.В. Управління структурою та вартістю капіталу підприємства/ Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. – ДВНЗ ДонНТУ, Луцьк, 2024.

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні аспекти управління структурою та вартістю капіталу, здійснено аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства, надано оцінку фінансового стану підприємства, досліджено ефективність використання капіталу підприємства, а також запропоновано заходи з оптимізації структури капіталу та покращення фінансового стану підприємства.

Ключові слова: капітал, фінансовий стан, фінансова стійкість, власний та позиковий капітал, дебіторська та кредиторська заборгованість, вартість, структура, оптимізація

Філіппенко М.В., Ляшок Н.Ю Актуальні проблеми оцінки фінансового потенціалу підприємства Сучасні тенденції розвитку економіки та обліку: наукові горизонти. Всеукраїнська науково-практична конференція 21 березня 2024 року: Збірник тез доповідей. – Луцьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2024.-С.122-124

SUMMARY

M.V. Filippenko. Management of the structure and value of the capital of the enterprise/ Graduation qualification work for obtaining the master's degree in the specialty 072 Finance, banking and insurance. - DVNZ DonNTU, Lutsk, 2024.

In the graduation thesis, the theoretical aspects of managing the structure and cost of capital were investigated, the main technical and economic indicators of the enterprise were analyzed, the financial condition of the enterprise was assessed, the efficiency of the use of the enterprise's capital was investigated, and measures were proposed to optimize the capital structure and improve the financial condition of the enterprise.

Keywords: capital, financial condition, financial stability, equity and loan capital, receivables and payables, cost, structure, optimization

Filippenko M.V., Lyashok N.Yu Current problems of assessing the financial potential of an enterprise Modern trends in the development of economics and accounting: scientific horizons. All-Ukrainian scientific and practical conference on March 21, 2024: Collection of abstracts of reports. – Lutsk: DonNTU Higher Secondary School, 2024.-P.122-124

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ.....	10
1.1 Економічний зміст капіталу підприємства, його класифікація та сутність.....	10
1.2 Управління капіталом: завдання, принципи та інструменти.....	16
1.3 Критерії оцінки та індикатори ефективності управління капіталом організації.....	26
Висновки за розділом 1.....	29
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ВАРТОСТІ КАПІТАЛУ.....	30
2.1 Аналіз техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Автотранспортне підприємство 11214».....	30
2.2 Аналіз джерел формування капіталу підприємства.....	41
2.3 Оцінка вартості капіталу підприємства.....	44
2.4. Аналіз розміщення капіталу та оцінка майнового стану підприємства	46
2.4.1. Аналіз структури активів підприємства.....	46
2.4.2 Аналіз складу, структури і динаміки основного капіталу.....	50
2.4.3. Аналіз складу, структури і динаміки оборотного капіталу	52
2.4.4 Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості.....	57
2.5. Аналіз ефективності використання капіталу	62
2.5.1 Аналіз оборотності капіталу.....	62
2.5.2.Аналіз рентабельності капіталу	66
2.6 Оцінка фінансової стійкості підприємства на основі аналізу співвідношення власного та позикового капіталу	70
Висновки за розділом 2.....	78
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ ТА ВАРТІСТЮ КАПІТАЛУ	80
3.1 Визначення рівня загрози банкрутства підприємства	80
3.2 Оцінка оптимізаційної моделі структури капіталу	84

3.3 Заходи щодо покращення фінансового стану підприємства та розрахунок їх ефективності	89
3.3.1 Введення нового маршруту	89
3.3.2 Управління дебіторською заборгованістю	91
Висновки за розділом 3.....	104
ВИСНОВКИ.....	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	’110

ВСТУП

В теперішній час тенденції та темпи перетворень, які відбуваються у вітчизняній економіці, особливо у її провідних, базових галузях, носять складний і суперечливий характер. В умовах розриву міжгосподарських зв'язків, трансформації власності, інфраструктури ринків, що швидко змінюється, зниження обсягів державних замовлень багато промислових підприємств опинилися в кризовому стані. Висока собівартість, низька якість вітчизняних товарів, невміння управлінських працівників адаптуватися до вимог ринку неминуче позначилися на конкурентоспроможності вітчизняних виробників. У такій ситуації гостро відчувається необхідність конкретних кроків, що підвищують конкурентоспроможність вітчизняних підприємств та сприяють покращенню їхнього фінансового стану.

У підвищенні конкурентоспроможності суб'єкта господарювання особлива роль відводиться ефективній стратегії управління капіталом підприємства. В рамках цієї стратегії повинні забезпечуватися найбільш вигідні умови фінансування діяльності підприємства, повністю покриватися потреби підприємства у фінансових ресурсах, формуватися раціональна структура капіталу, яка б враховувала компроміс між вимогами прибутковості та фінансової стійкості. Така стратегія має суворо відповідати законодавчій та нормативній базі, що регулює управління джерелами фінансування та адекватно визначає механізми та методологію реалізації різних управлінських процедур.

Донедавна проблеми в галузі управління капіталом розглядалися переважно зарубіжними вченими та фахівцями. Фундаментальним дослідженням цієї проблеми присвячені праці Модельяні Ф., Міллера М., Поукока М, Гарнера Д., Оуена Р., Брігхема Е., Холта Р., Бромвіча М.

Проте в останні роки і в нашій країні з'явилася низка досліджень у цій галузі. В роботах українських авторів узагальнюється закордонний досвід формування джерел фінансування, розглядаються деякі методики управління

капіталом, вносяться рекомендації щодо їх використання на вітчизняних підприємствах. Поряд з цим, з'явилися роботи, опубліковані у центральних та регіональних виданнях, спрямовані на висвітлення конкретних правових, економічних та соціальних питань, пов'язаних з управлінням капіталом підприємства.

І все-таки, незважаючи на те, що в даний час проблемі управління капіталом приділяється велика увага, багато питань опрацьовано не достатньо. Насамперед це стосується розробки формальних методів прийняття рішень у галузі фінансування. Пропоновані більшістю авторів методи суттєво спрощують дійсність, ігноруючи безліч важливих чинників, що впливають на вибір пріоритетних джерел фінансування. Ці методи недостатньо адаптовані до українських умов господарювання, не враховують законодавчу та нормативну базу, що регулює управління капіталом; їх використання не дозволяє оцінити ризик, пов'язаний із використанням конкретних джерел фінансування, а також оптимізувати структуру капіталу підприємства. У зв'язку з цим виникла потреба додаткових досліджень з метою виявлення нових підходів до управління капіталом підприємства. Цим пояснюється актуальність обраної теми.

Метою даної випускної кваліфікаційної роботи є надання пропозицій щодо оптимізації структури капіталу та підвищення ефективності його використання.

Досягнення цієї мети пов'язане з необхідністю вирішення наступних взаємозалежних завдань:

- дослідження теоретичних основ управління капіталом з метою виявлення проблем та визначення напрямків їх вирішення;
- аналіз фінансово - господарської діяльності підприємства;
- аналіз структури та вартості капіталу підприємства;
- оцінка ефективності управління капіталом;
- пошук резервів збільшення капіталу, підвищення рівня його віддачі та зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси управління капіталом ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214».

Предметом дослідження виступають економічні відносини, що виникають у процесі формування та використання капіталу.

Методологічну та інформаційну основу дослідження склали праці вітчизняних та зарубіжних учених та фахівців з управління капіталом підприємства.

В якості інформаційної бази дослідження було використано дані бухгалтерської, фінансової звітності ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214», а також дані, розміщені на сайті організації в мережі Інтернет.

Методологічною основою випускної кваліфікаційної роботи є використання в процесі проведених досліджень сукупності методів, таких як: аналіз та синтез, індуктивний та дедуктивний, порівняльного аналізу, вертикального, горизонтального, коефіцієнтного аналізу, угруповання даних. Застосування кожного з даних методів визначається характером розв'язуваних у процесі дослідження завдань

Практична значущість дослідження полягає в тому, що його основні методологічні висновки та результати дають змогу сформулювати відповідну стратегію управління капіталом підприємства.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ

1.1 Економічний зміст капіталу підприємства, його класифікація та сутність

Для здійснення господарської діяльності, виробництва продукції, отримання прибутків та прибутку підприємства використовують різні види ресурсів: матеріальні, трудові, фінансові, а також гроші. При цьому фінансові ресурси є основою виробничого процесу. Таким чином, для забезпечення нормального процесу фінансування підприємницьких структур незалежно від їх форм власності та організаційно-правового статусу виникає значна потреба у фінансовому капіталі.

Капітал - головна сума коштів, необхідних для започаткування та здійснення виробництва (діяльності) [2].

Аналіз думок провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів дозволив виявити відсутність єдиного загальноприйнятого тлумачення терміну «капітал», а також асоціацію з ним окремих характеристик залежно від належності дослідника до тієї чи іншої економічної школи, професійних інтересів тощо. У цьому, залежно від виділеної тим чи іншим автором внутрішньої сутності капіталу, існуючі трактування поняття «капітал» класифіковано за окремими критеріями порівняння, наведеним у табл. 1.1.

Таким чином, складність та багатогранність категорії «капітал» суттєво вплинули на трактування сутності капіталу.

Капітал - це економічна категорія, яка відома давно, але набула нового змісту в умовах ринкових відносин. Як головна економічна база створення та розвитку підприємства, капітал у процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави, власників та персоналу. Капітал підприємства характеризує загальну вартість коштів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів.

Таблиця 1.1 – Порівняння різних підходів до визначення поняття «капітал»

Критерій порівняння	І.Бланк С.Ю.Вайн- штейн	В.Бочаров В.Ле- Кутре В.Є.Леон- тьєв Дж.С.Міллер І.Фішер	.В.Ковальов Г.В.Савіцька	К.Маркс Д.Рікардо А.Сміт
Капітал - це вартість, що приносить додаткову вартість				+
Капітал - це накопичене багатство, майно власника		+		
Капітал - це джерела коштів, що залучаються до економічного процесу	+		+	
Визначення капіталу через вивчення джерел його формування та їх структури	+	+	+	
Як джерело формування капіталу розглядаються короткострокові кошти у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах існування	+	+		
Як джерело формування капіталу розглядаються довгострокові кошти у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах існування	+	+	+	
Капітал вивчається як статичний стан майна		+		
Вивчення капіталу як динамічної категорії, здатної приносити дохід та відшкодовувати свою первісну вартість	+		+	+

Джерело: складено автором за [39].

Капітал являє собою накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс та фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових засадах та пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності [28].

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, слід зазначити такі його характеристики, табл. 1.2.

Таблиця 1.2 - Основні характеристики капіталу

Характеристика капіталу підприємства	Обґрунтування характеристики капіталу підприємства
1	2
1. Капітал підприємства є основним фактором виробництва	В економічній теорії виділяють три основні фактори виробництва, що забезпечують господарську діяльність підприємств: капітал; земля та інші природні ресурси; трудові ресурси. У системі даних факторів виробництва капіталу приділяється пріоритетна роль, оскільки він поєднує всі фактори в єдиний виробничий комплекс.
2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід	У цій якості капітал може виступати ізольовано від виробничого фактору - у формі позикового капіталу, який забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а у фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності
3. Капітал є основним джерелом формування добробуту його власників	Капітал забезпечує необхідний рівень добробуту його власників як у поточному, і у перспективному періодах. Частина капіталу, спрямована на задоволення поточних чи перспективних потреб його власників, перестає виконувати функцію капіталу. Капітал, що накопичується, має задовольнити потреби його власників у перспективному періоді, тобто формує рівень майбутнього їхнього добробуту.

Продовження табл.1.2

1	2
4. Капітал підприємства є головним виміром його ринкової вартості	У цій якості насамперед виступає власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів. Разом про те, обсяг власного капіталу, що використовує підприємство, тимчасово характеризує і потенціал залучення їм позикових фінансових коштів, які забезпечують отримання додаткового прибутку. Разом з іншими, менш значущими факторами, формується база оцінки ринкової вартості підприємства
5. Динаміка капіталу підприємства є важливим барометром рівня ефективності його господарської діяльності.	Здатність власного капіталу до зростання високими темпами характеризує високий рівень формування та ефективний розподіл прибутку підприємства, його здатність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. І навпаки, зниження обсягу власного капіталу, як правило, є наслідком неефективної, збиткової діяльності підприємства

Джерело: складено автором

Капітал загалом є сумою коштів, основних фондів, нематеріальних активів. Поняття "капітал" зазвичай асоціюється з поняттям "власність", "майно". У момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками, та становить вартість майна підприємства.

Майно - наявні та контрольовані підприємством матеріальні цінності (будівлі, споруди, матеріальні ресурси, готова продукція та ін.), нематеріальні майнові цінності (права користування природними ресурсами, об'єктами промислової та інтелектуальної власності, патенти, ноу-хау, торгові марки та інше), кошти на рахунках та у касі підприємства [29].

Отже, під загальним поняттям "капітал підприємства" розуміють різні його види, що характеризуються десятками термінів. Все це потребує відповідної систематизації термінів, що використовуються. Така систематизація проведена за найважливішими класифікаційними ознаками (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 - Систематизація видів капіталу підприємства

Ознаки	Обґрунтування ознаки
1	2
1. За належністю підприємству	1. Власний капітал – характеризує загальну вартість коштів підприємства, що належать йому на правах власності та використовуються ним для формування відповідної частини його активів. Частина активів, яка сформована за рахунок інвестованого в них власного капіталу, є чистими активами підприємства. 2. Позиковий капітал характеризує залучення на фінансування розвитку підприємства з урахуванням повернення коштів чи інших майнових цінностей. Усі форми позикового капіталу, які використовує підприємство, є фінансовими зобов'язаннями та підлягають погашенню у передбачені строки
2. За цілями використання	1. Виробничий капітал характеризує кошти підприємства, інвестовані у його операційні активи реалізації виробничо-збутової діяльності. 2. Позиковий капітал є тією його частиною, яка використовується в процесі інвестування у грошові інструменти (короткострокові та довгострокові депозитні вклади в комерційних банках), а також боргові фондові інструменти (облігації, депозитні сертифікати, векселі тощо) 3. Спекулятивний капітал характеризує ту частину, яка використовується у процесі здійснення спекулятивних фінансових операцій (засновані на різниці у цінах)
3. За формами інвестування	1. Капітал у фінансовій формі. 2. Капітал у матеріальній формі. 3. Капітал у нематеріальній формі. Капітал у трьох формах використовується для формування статутного фонду підприємства. Інвестування капіталу в цих формах дозволено законодавством під час створення нових підприємств, збільшення обсягу їх статутних фондів
4. За об'єктами інвестування	1. Основний капітал характеризує ту частину капіталу, яку використовує підприємство, тобто, яка інвестована у всі види його необоротних активів (але лише в основні засоби, як це часто трактується у літературі). 2. Оборотний капітал характеризує ту його частину, яка інвестована у всі види його оборотних активів
5. За формами знаходження у процесі кругообігу	1. Капітал у грошовій формі. 2. Капітал у виробничій формі. 3. Капітал у товарній формі. Характеристика даних форм капіталу підприємства розглядається у циклі кругообігу капіталу підприємства

Продовження табл. 1.3

1	2
6. За формами власності	1. Приватний капітал. 2. Державний капітал. Дані види капіталу інвестуються у підприємства при формуванні його статутного фонду
7. За організаційно-правовими формами діяльності	1. Акціонерний капітал - капітал підприємств, створених у вигляді акціонерних товариств. 2. Пайовий капітал - капітал партнерських підприємств-товариств з обмеженою відповідальністю, командних товариств тощо. 3. Індивідуальний капітал - капітал індивідуальних підприємств, тобто сімейних
8. За характером використання у господарському процесі	1. Працюючий капітал характеризує ту його частину, яка бере безпосередню участь у формуванні доходів та забезпеченні операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. 2. Непрацюючий (мертвий) капітал характеризує ту його частину, яка інвестована в активи, а вони не беруть безпосередньої участі у здійсненні різних видів господарської діяльності підприємства та формуванні його доходів.
9. За характером використання власниками	1. Споживчий капітал після його розподілу на цілі споживання втрачає функції капіталу (це виплати дивідендів, відсотків, задоволення соціальних потреб персоналу тощо). 2. Нагромаджуваний капітал характеризує різні форми його приросту у процесі капіталізації прибутку, дивідендних виплат тощо.
10. За джерелами залучення	1. Національний (вітчизняний) капітал. 2. Іноземний капітал
11. Відповідно до правових норм функціонування	1. Легальний капітал. 2. "Тіньовий" капітал.

Джерело: складено автором за [31].

Незважаючи на значний перелік розглянутих класифікаційних ознак, вони все ж таки не відображають усіх видів капіталу підприємства, які використовуються в науковій термінології та практиці.

1.2 Управління капіталом: завдання, принципи та інструменти

В даний час в умовах становлення ринкових відносин в Україні особливо актуальним стає дослідження проблем формування, функціонування та відтворення підприємницького капіталу.

Відомо, що сучасна економічна теорія управління капіталом заснована на таких концепціях, як процес накопичення капіталу, теорія функціонування капіталу у системі факторів виробництва, теорія обороту капіталу, теорія вартості капіталу, концепція структури капіталу та інших. Тому можливості становлення підприємницької діяльності та її подальшого розвитку можуть бути реалізовані лише в тому випадку, якщо власник розумно управляє капіталом, вкладеним у діяльність підприємства.

Практика показує, що не існує єдиних рецептів співвідношення власного та позикового капіталу не тільки для однотипних підприємств, але навіть і для однієї організації на різних стадіях її розвитку та за різної кон'юнктури товарного та фінансового ринків.

Разом з тим існує низка об'єктивних і суб'єктивних факторів, врахування яких дозволяє цілеспрямовано формувати структуру капіталу, забезпечуючи умови найбільш ефективного його використання у кожній конкретній організації.

Наприклад, теорія структури капіталу базується на порівнянні витрат для залучення власного та позикового капіталу та ступеня впливу різних комбінованих варіантів фінансування на ринкову оцінку.

Найбільшу популярність та застосування в світовій практиці отримали статичні теорії структури капіталу, що обґрунтовують існування оптимальної структури, що максимізує оцінку капіталу. Ці теорії рекомендують прийняття рішень щодо вибору джерел фінансування будувати виходячи з оптимальної структури капіталу. Якщо оптимальна структура визначена, то досягнення цієї пропорції у елементах капіталу має стати метою керівництва, й у цій пропорції слід збільшувати капітал.

Динамічні моделі враховують постійний потік інформації, який отримує ринок по ції організації. Управління джерелами фінансування не зводиться до встановлення цільової структури капіталу, оскільки включає вибір між короткостроковими та довгостроковими джерелами та управління власними джерелами (прийняття рішень щодо структури власного капіталу).

Таким чином, мобілізація фінансових ресурсів із різних джерел має на меті формування оптимальної структури капіталу, тобто такого співвідношення між власними та позиковими коштами, при якому забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості організації, тобто максимізується її ринкова вартість.

Для реалізації поставлених цілей щодо розвитку господарської діяльності менеджмент організації повинен мати чітке уявлення про кількість ресурсів та джерела їх формування, а також у які сфери діяльності вкладатиметься сформований капітал. Від того, який капітал знаходиться у розпорядженні суб'єкта господарювання, наскільки оптимальна його структура і наскільки доцільно він перетворюється на основні та оборотні фонди залежать як результати діяльності, так і добробут власника. На сучасному розвитку економіки основною метою управління капіталом є забезпечення фінансової стійкості та безпеки підприємства у довгостроковому періоді з урахуванням максимізації його ринкової вартості. Звідси грамотно розроблена стратегія управління капіталом та джерелами його формування має винятково велике значення. Отже, головною метою управління капіталом підприємства є його оптимальне формування, а також забезпечення ефективного використання джерел фінансування у різних видах господарської діяльності.

Сьогодні українські економісти є єдиними у думці, що управління капіталом, зокрема джерелами його формування та напрямками використання, пов'язане з необхідністю вирішення цілого ряду завдань, основними з яких вважаються:

1) Формування капіталу в обсягах, що забезпечують необхідні темпи економічного зростання підприємства.

Це завдання реалізується шляхом визначення загальної потреби у капіталі для фінансування необхідних підприємству активів, формування схем фінансування оборотних та необоротних активів, розробки системи заходів щодо залучення різних форм капіталу з передбачуваних джерел.

2) Оптимізація розподілу капіталу за видами діяльності та напрямками використання.

Це завдання реалізується шляхом дослідження можливостей найбільш ефективного використання капіталу в окремих видах діяльності підприємства та господарських операціях; формування пропорцій майбутнього використання капіталу, які забезпечують досягнення умов найбільш ефективного його функціонування та зростання ринкової вартості підприємства

3) Забезпечення умов максимальної прибутковості капіталу за передбаченого рівня фінансового ризику. Максимальна дохідність (рентабельність) капіталу може бути забезпечена на стадії його формування за рахунок мінімізації середньозваженої його вартості, оптимізації співвідношення власного та позикового видів капіталу, що залучається, залучення його в таких формах, які в конкретних умовах господарської діяльності підприємства генерують більш високий рівень прибутку.

4) Забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом формування оптимальної структури капіталу та його розміщення в оптимальних обсягах активів з високим ступенем ліквідності. Така рівновага характеризується високим рівнем фінансової стійкості та платоспроможності підприємства на всіх етапах його розвитку та забезпечується формуванням оптимальної структури капіталу та його авансуванням у необхідних обсягах у високоліквідні види активів. Крім того, фінансова рівновага може бути забезпечена раціоналізацією складу

формованого капіталу за періодом залучення, зокрема, за рахунок збільшення частки перманентного капіталу;

5) Забезпечення достатнього рівня фінансового контролю за підприємством з боку засновників. Такий фінансовий контроль забезпечується контрольним пакетом акцій (контрольною часткою в пайовому капіталі) до рук початкових засновників підприємства. На стадії подальшого формування капіталу в процесі розвитку підприємства необхідно слідкувати за тим, що залучення власного капіталу із зовнішніх джерел призвело до втрати фінансового контролю та поглинання підприємства інвесторами.

6) Забезпечення достатньої фінансової гнучкості з боку підприємства.

Вона характеризує здатність підприємства швидко формувати на фінансовому ринку необхідний обсяг додаткового капіталу за несподіваної появи високоефективних інвестиційних пропозицій або нових можливостей прискорення економічного зростання.

7) Забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, за умови передбаченого рівня його прибутковості. Якщо рівень дохідності капіталу, що формується, заданий або спланований заздалегідь, важливим завданням є зниження рівня фінансового ризику операцій, що забезпечують досягнення цієї дохідності. Така мінімізація рівня ризиків може бути забезпечена шляхом диверсифікації форм капіталу, що залучається, оптимізації структури джерел його формування, уникнення окремих фінансових ризиків, ефективних форм їх внутрішнього і зовнішнього страхування

8) Оптимізація обороту капіталу. Це завдання вирішується шляхом управління потоками різних форм капіталу процесі окремих циклів його кругообігу для підприємства; забезпеченням синхронності формування окремих видів потоків капіталу, пов'язаних із операційною чи інвестиційною діяльністю. Одним із результатів такої оптимізації є мінімізація середніх

розмірів капіталу, який тимчасово не використовується у господарській діяльності підприємства і не бере участі у формуванні його доходів.

9) Забезпечення своєчасного реінвестування капіталу. У зв'язку із зміною умов зовнішнього економічного середовища або внутрішніх параметрів господарської діяльності підприємства, низка напрямів та форм використання капіталу можуть не забезпечувати передбачуваний рівень його прибутковості. У зв'язку з цим важливу роль набуває своєчасне реінвестування капіталу найбільш дохідні активи та операції, що забезпечують необхідний рівень його ефективності.

Основними напрямками управління капіталом підприємства є:

- робота з джерелами фінансування (власний капітал, розподіл прибутку, випуск та придбання цінних паперів та ін.);
- інвестиції підприємства та оцінка їх ефективності (прибутковість капіталу, поточна та перспективна вартість підприємства, оцінка фінансових ризиків тощо);
- управління основним та оборотним капіталом;
- фінансове планування;
- аналіз та контроль фінансової діяльності.

Однією з найважливіших і складних завдань, вирішуваних у процесі управління капіталом є оптимізація структури капіталу. Структура капіталу визначається співвідношенням обсягу формованих з допомогою внутрішніх та зовнішніх джерел власні кошти та коштів, залучених ззовні.

Внутрішні джерела власні кошти формуються у процесі господарської діяльності і відіграють значну роль у житті будь-якої організації, оскільки визначають її здатність до самофінансування. Очевидно, що організація, здатна повністю або значною мірою покривати свої фінансові потреби за рахунок внутрішніх джерел, отримує значні конкурентні переваги та сприятливі можливості для зростання за рахунок зменшення витрат на залучення додаткового капіталу та зниження ризиків його втрати.

Залучені чи зовнішні джерела формування фінансових ресурсів можна поділити на власні, позикові, що надходять у порядку перерозподілу та бюджетні асигнування. Це розподіл обумовлений формою вкладення капіталу, тобто, якщо зовнішні інвестори вкладають кошти як підприємницький капітал, то результатом такого вкладення стає утворення залучених власних фінансових ресурсів.

Частина фінансових ресурсів мобілізується на фінансовому ринку і складається із коштів від продажу власних акцій, облігацій та інших видів цінних паперів. Ресурси, передані організації у тимчасове користування за певну плату у вигляді кредитів банку, коштів інших організацій, векселів, облігацій та інших цінних паперів являє собою позичковий капітал.

Фінансові ресурси використовуються організацією у виробничому та інвестиційному процесах. Вони перебувають у постійному русі і знаходяться у грошовій формі лише у вигляді залишків коштів на розрахунковому рахунку у комерційному банку та в касі організації.

Новостворена організація може розпочати свою статутну діяльність лише за наявності початкового капіталу. Він утворюється з допомогою внесків засновників. До статутного капіталу організації можуть бути внесені кошти, нематеріальні активи, матеріали, цінні папери, майнові права. У підприємствах різних організаційно-правових форм статутний капітал визначає мінімальний розмір його майна, яке гарантує інтереси його кредиторів.

Першою та обов'язковою умовою нормальної діяльності підприємства є наявність у нього власних коштів, які комерційні організації називають капіталом та резервами

У зв'язку з цим вираз «структура капіталу підприємства» означає ніщо інше, ніж структуру власних коштів. Структуру пасиву балансу підприємства називають фінансовою структурою капіталу, що відбиває співвідношення між власними та позиковими коштами в обороті підприємства.

Позиковий капітал, використовуваний підприємством, характеризує разом обсяг його фінансових зобов'язань (загальну суму боргу). Ці фінансові зобов'язання у сучасній господарській практиці різняться так:

а) довгострокові фінансові зобов'язання. До них відносяться всі форми позикового капіталу, що використовується на підприємстві, з терміном використання більше року. Основними формами цих зобов'язань є довгострокові кредити банків та довгострокові позикові кошти (заборгованість за податковим кредитом; заборгованість з емітованих облігацій; заборгованість з фінансової допомоги, наданої на поворотній основі тощо), строк погашення яких ще не настав або не погашений у передбачений строк.

б) короткострокові фінансові зобов'язання. До них відносяться всі форми залученого позикового капіталу зі строком його використання до одного року. Основними формами цих зобов'язань є короткострокові кредити банків та короткострокові позикові кошти (як передбачені до погашення у майбутньому періоді, так і не погашені у встановлений термін), різні форми кредиторської заборгованості підприємства (за товарами, роботами та послугами; за виданими векселями; за отриманими авансами) ; за розрахунками з бюджетом та позабюджетними фондами; з дочірніми підприємствами;

У процесі розвитку підприємства та у міру погашення його фінансових зобов'язань виникає потреба у залученні нових позикових коштів. Джерела та форми залучення позикових коштів підприємством різноманітні: банківський кредит, позики інших суб'єктів, випуск облігацій тощо.

Кожен із розглянутих за типом власності видів капіталу має ряд характерних ознак, що визначають межі застосування, табл. 1.4

Оптимальна структура капіталу має на увазі таке поєднання власного та позикового капіталу, яке забезпечує максимум ринкової оцінки всього капіталу.

Таблиця 1.4 - Характерні риси власного та позикового капіталу

Власний капітал	Позиковий капітал
Позитивні риси	
Простота залучення	Широкі можливості залучення
Вища здатність генерування прибутку (не потрібно сплата відсотка)	Забезпечення зростання фінансового потенціалу та розширення активів організації
Забезпечення фінансової стійкості у довгостроковому періоді	Нижча вартість у порівнянні з власним капіталом
Негативні риси	
Обмеженість обсягу залучення	Збільшення ризику зниження фінансової стійкості
Висока вартість щодо альтернативних джерел	Висока залежність вартості кон'юнктури фінансового ринку
Неможливість використання «податкового щита»	Складність процедури залучення

Джерело: складено автором

Для вимірювання сукупних результатів, що досягаються при різному співвідношенні власного та позикового капіталу, використовують фінансовий показник – фінансовий леверидж. Фінансовий леверидж вимірює ефект, що полягає у підвищенні рентабельності власного капіталу за рахунок підвищення частки позикового капіталу в загальній сумі.

Виділення цих складових дозволяє керувати ефектом фінансового левериджу. При позитивному диференціалі підвищення коефіцієнта призводить до збільшення зростання ефекту. Проте зростання ефекту фінансового важеля має межу, що пов'язано з підвищенням ставки відсотка при зниженні фінансової стійкості організації, що супроводжує зростання обсягу позикових коштів. При негативному диференціалі спостерігається зниження рентабельності власного капіталу.

В економічній теорії представлені такі етапи процесу оптимізації структури капіталу підприємства.[9]

1 Аналіз капіталу підприємства

2 Оцінка основних чинників, визначальних формування структури капіталу

3 Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності

4 Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості

5 Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків

6 Формування показника цільової структури капіталу.

Звідси, можна дійти висновку, що управління капіталом підприємства являє собою сукупність методів, форм і інструментів залучення коштів із різних джерел відповідно до потреб розвитку підприємства. Основна мета цього управління полягає у забезпеченні необхідного рівня розвитку підприємства. Найбільш повним і точним є таке визначення основної мети управління капіталом підприємства: підвищення рівня самофінансування та фінансової стабільності підприємства, забезпечення зростання суми та рівня прибутку, ефективний її розподіл, ведення чіткої політики щодо формування та використання фінансових ресурсів.

Процес управління капіталом підприємства базується на певному механізмі. У структуру механізму управління фінансовими ресурсами входять такі елементи:[41] державне правове та нормативне регулювання питань формування та розподілу фінансових ресурсів підприємства; ринковий механізм регулювання формування та використання фінансових ресурсів підприємства; внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства. Функціонування економічного механізму управління капіталом може включати такі етапи:

- планування розробки системи управління капіталом;
- аналіз складу та структури капіталу підприємства у попередньому періоді;

- оптимізація структури та вартості капіталу на основі отриманих результатів;
- планування капіталу підприємства в розрізі окремих його видів. На даному етапі необхідно врахувати всі недоліки, виявлені у процесі аналізу та оптимізації капіталу, його структури та вартості;
- створення системи ефективного контролю формування та використання капіталу підприємства.[35]

Таким чином, реалізація розглянутого механізму управління капіталом організації має забезпечувати:

- підвищення ефективності управління капіталом, особливо з погляду збалансованості джерел його формування та напрямів використання;
- підвищення ліквідності та фінансової незалежності підприємства в результаті оптимізації структури капіталу;
- забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його виробничо-господарської діяльності.

Управління капіталом підприємства передбачає використання двох груп інструментів:

1) Зовнішні інструменти є сукупністю певних важелів на макрорівні, які впливають на процеси формування та використання капіталу на мікрорівні (державне нормативно-правове регулювання діяльності підприємств, ринку цінних паперів, валютне регулювання; доступність кредитних ресурсів; та ін.).

2) Внутрішні інструменти управління капіталом спрямовані на підвищення ефективності його формування та використання за рахунок оптимізації впливу внутрішніх факторів розвитку підприємства, виявлення прихованих можливостей та резервів (стратегія формування капіталу та цільова фінансова політика, методика вибору оптимального джерела фінансування та ін.).

1.3 Критерії оцінки та індикатори ефективності управління капіталом організації

Реалізація основної мети управління капіталом підприємства: підвищення рівня самофінансування та фінансової стабільності підприємства, забезпечення зростання суми та рівня прибутку, ефективний його розподіл, ведення чіткої політики щодо формування та використання фінансових ресурсів потребує спеціалізованого інструментарію для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Для цього використовується ціла система показників, за допомогою яких можна дати оцінку змінам: у структурі капіталу організації щодо його розміщення та джерел утворення, ефективності та інтенсивності його використання; платоспроможності та кредитоспроможності організації; запасу його фінансової стійкості.

Усю сукупність показників можна поділити на абсолютні та відносні, тобто коефіцієнти. До базових абсолютних показників, що характеризує ефективність використання капіталу, належить прибуток (абсолютний розмір, динаміка зміни, темпи зростання та приросту). Для розрахунку відносних показників, що показують відношення використовуваного капіталу до ресурсів організації, використовується коефіцієнтний аналіз, який найбільш широко використовується різними групами користувачів інформації: менеджерами, аналітиками, акціонерами, інвесторами, кредиторами тощо.

Система показників оцінки формування та ефективності використання капіталу формується у трьох основних напрямках:

- показники джерел формування капіталу; (табл. 1.4)
- показники функціонуючого капіталу; (табл. 1.5)
- показники результатів використання капіталу. (табл. 1.6)

Таблиця 1.5 - Показники, що характеризують джерела формування капіталу

Найменування показника	Пояснення
Коефіцієнт надходження всього капіталу	Показує, яку частину коштів від наявних на кінець звітного періоду становлять нові джерела фінансування
Коефіцієнт надходження власного капіталу	Показує, яку частину власного капіталу від наявного на кінець звітного періоду складають кошти, що знову надійшли в його рахунок
Мультиплікатор капіталу	Показує скільки оборотів робить власний капітал
Коефіцієнт власного капіталу (автономії)	Характеризує частку власного капіталу структурі капіталу організації, отже, співвідношення інтересів власників підприємства міста і кредиторів.
Коефіцієнт позикового капіталу	Показує частку позикового капіталу у сумі джерел фінансування валюти балансу. Цей коефіцієнт є зворотним коефіцієнтом незалежності (автономії)
Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	Показує, скільки позикових коштів припадає на 1 грн. власних. Чим вище цей коефіцієнт, тим більше позик у компанії і тим ризикованішою є ситуація, яка може призвести зрештою до банкрутства.

Джерело: складено автором на основі [24]

Таблиця 1.6 - Показники функціонуючого капіталу

Показника	Пояснення
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	показує, яку частину власного капіталу вклали до оборотних активів
Коефіцієнт фінансової стійкості	характеризує частину активів, яка фінансується за рахунок капіталу, що використовується (оптимальне значення 0,8–0,9, але не нижче 0,6)
Коефіцієнт незалежності	визначає достатній рівень коштів, необхідний фінансування ($KH < 0,5$)
Коефіцієнт фінансування	показує джерела, за рахунок яких фінансується діяльність підприємства

Джерело: складено автором на основі [25]

Таблиця 1.7 - Показники результативності функціонування капіталу

Найменування показника	Пояснення
Оборотність власного капіталу	Характеризує швидкість обороту вкладеного власного капіталу
Оборотність капіталу	Характеризує швидкість обороту вкладеного капіталу
Оборотність інвестиційного капіталу	Визначається як частка від поділу обсягу реалізації на вартість власного капіталу плюс довгострокові зобов'язання
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Показує, скільки компанії потрібно зробити оборотів інвестиційного капіталу на оплату виставлених їй рахунків
Рентабельність власного капіталу	Характеризує прибуток, який отримує підприємство з кожної гривні власного капіталу
Рентабельність сукупного капіталу	Показує суму прибутку одержуваної підприємством на гривню сукупного капіталу, вкладеного у його активи
Рентабельність позикового капіталу	Позитивна зміна показника рентабельності позикового капіталу означає, що у підприємства відбувається зростання витрат на обслуговування позикових коштів

Джерело: складено автором на основі [25]

Основною метою оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства є підвищення ефективності роботи організації на основі впровадження більш досконалих способів використання фінансових ресурсів та управління ними. З метою оцінки ефективності використання фінансових ресурсів впливають її основні завдання: ідентифікація фінансового стану; виявлення факторів, що впливають формування фінансових ресурсів; визначення «вузьких» місць, які негативно впливають на фінансовий стан підприємства; виявлення внутрішньогосподарських резервів зміцнення фінансового стану.

Практична реалізація теоретичних положень виявлення пріоритетних напрямів управління капіталом та оцінки ефективності його використання буде розглянута в третьому розділі дипломної роботи на матеріалах ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214».

Висновки до розділу 1

Реалізація основної мети підприємницької діяльності потребує наявності різних ресурсів, як-от праця, капітал; ефективне використання яких і визначає кінцевий результат роботи у формі максимального розміру чистого прибутку.

Від того, який капітал має суб'єкт господарювання, наскільки оптимальна його структура і як доцільно він трансформується в основні та оборотні кошти, залежить фінансове благополуччя підприємства та результати його діяльності. Оскільки дохід, прибуток приносить саме використання капіталу, а не діяльність підприємства як така.

Капітал - це економічна категорія, яка відома давно, але набула нового змісту в умовах ринкових відносин. Як головна економічна база створення та розвитку підприємства, капітал у процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави, власників та персоналу.

Капітал підприємства характеризує загальну вартість коштів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів.

Управління капіталом – відносно нова сфера функціонального управління підприємством. Менеджмент майна та капіталу є однією з найбільш комплексних керуючих систем, в якій інтегруються методологічні принципи фінансового менеджменту, операційного менеджменту, інноваційного менеджменту, бухгалтерського обліку, контролінгу, логістики та інших спеціальних галузей знань.

В управлінні капіталом беруть участь менеджери різних функціональних служб підприємства, а реалізацію прийнятих управлінських рішень у цій галузі здійснює практично його персонал.

.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Аналіз основних техніко-економічних показників о діяльності ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214»

Автопідприємство створене в липні 1946 року на базі вантажівок як база “Союззаготтранс”. В січні 1988 року Красноармійське АТП ввійшло до складу Донецького державного виробничого об’єднання автотранспорту як структурний підрозділ і почало зватися Красноармійське автотранспортне підприємство 11214.

В серпні 1995 року у відповідності з постановою Донецького регіонального відділення фонду державного майна України структурний підрозділ державного підприємства “Донецькавтотранс” Красноармійське АТП 11214 перетворене у товариство з обмеженою відповідальністю “Покровське автотранспортне підприємство 11214”.

ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» має колективну форму власності. Статутний фонд товариства складає 698 тис. грн. Сто відсотків статутного фонду є власністю акціонерів товариства, серед яких є юридичні особи – резиденти України, які володіють 15,67% акцій.

Статутний фонд товариства поділений на 2794373 простих іменних акцій. Товариство є юридичною особою з дня його державної реєстрації.

Метою діяльності ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» є отримання прибутку в інтересах акціонерів на основі транспортної діяльності.

Предметом діяльності Товариства є:

- перевезення пасажирів автобусами на міських, приміських та міжміських маршрутах;
- надання транспортних послуг юридичним особам;

- забезпечення обслуговування та ремонт автомобілів усіх форм власності;
- збільшення обсягів перевезення;
- ефективне використання основних фондів, своєчасне їх оновлення та ремонт.

В якості юридичної особи Товариство має майно, яке складається з основних та оборотних засобів.

Юридична адреса ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214»: 85302, Донецька область, м. Покровськ, вул.. Дніпропетровська, 7.

Товариство створюється на невизначений період часу.

У якості юридичної особи відповідно до чинного законодавства України Товариство уповноважене:

- придбати майнові та немайнові права та забезпечувати юридичний захист всіх своїх прав і інтересів;
- відкривати та утримувати банківські рахунки в Україні та (в межах, дозволених чинним законодавством) за кордоном у вітчизняній та іноземній валюті;
- брати зобов'язання по кредитах і позиках у валюті України та в іноземній валюті відповідно до чинного законодавства України та гарантувати виплату будь-яких запозичених коштів усім або частиною майна чи активів Товариства, а тому числі земельними частками, а також випускати боргові зобов'язання, облігації та інші цінні папери в межах, передбачених чинним законодавством України;
- продавати, поліпшувати, управляти, розвивати, обмінювати, надавати в оренду, заставляти чи розпоряджатися всім або будь-якою частиною майна та землі, активами або правами Товариства;
- Товариство може створювати дочірні підприємства та філії як на території України, так і інших країн згідно із чинним законодавством, які не є окремими юридичними особами і діють від імені та в інтересах Товариства;

- відносини Товариства з іншими підприємствами, організаціями і громадянами у зв'язку зі здійсненням ним господарської діяльності відбуваються на основі договорів;

- має право займатися будь-якими видами підприємницької діяльності, які не суперечать діючому законодавству.

ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» має технічну базу для обслуговування та ремонту автобусів, вузлів та агрегатів. Велика робота в АТП проводиться з запобігання дорожньо-транспортних пригод, виробничого травматизму та аварій, порушень правил праці при виконанні робіт. Проводиться робота з покращення виробничої кваліфікації працюючих безпосередньо на підприємстві, а також через учбово-касову систему.

АТП надає авто послуги населенню в містах Покровськ, Мирноград, Родинське та у всіх сільських населених пунктах Покровського району, а також АТП працює на договірних умовах з підприємствами міста, на сьогодні це в основному підприємства вугільної промисловості, по перевезенню робітників до місця праці та назад. Послугами ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» користуються наступні суб'єкти: ДП «Вугільна компанія «Краснолиманська», шахтоуправління «Покровське», ВП «Шахта «Капітальна», ВП «Шахта «Димитрова», ДСУ №20, населення міста та району.

Постачальниками для ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» виступають такі організації як:

- ТОВ ПМТО “Агротехніка” – поставляє акумулятори й авто шини;
- фірма “Промтехснаб” – поставляє пальне;
- ПрАТ “Дніпродзержинський АРЗ” – поставляє запчастини;
- ПП “Смолієм” – поставляє пальне;
- ПП “Технополіс” – поставляє пальне;
- ПП “Супутник” – поставляє гальмові накладки.

В структурі авто підприємства чотири автоколони, авторемонтна майстерня, АЗС.

На балансі підприємства за станом на 1 січня 2024 року знаходиться 164 автомобіля, з них 134 автобуси. Строк служби автобусів в основному більше 10 років. Але завдяки дбайливому відношенню і капітально-відновлювальним ремонтам, строки їх служби продовжуються.

На підприємстві на 01.01.24 всього працює 405 чоловік, з них 22 чоловіка – керівники та 260 чоловіків – водії.

Управління Товариством здійснюється:

- найвищим органом Товариства;
- спостережною радою;
- правлінням Товариства;
- ревізійною комісією.

Загальна структура управління підприємством представлена на рис 2.1. Дана структура належить до лінійно-функціонального типу.

На сьогоднішній день на підприємстві ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» спостерігається дуже важке фінансове становище. Великих розмірів сягає дебіторська заборгованість, через що прибуток підприємства існує лише на папері (так званий “дутий прибуток”). Це пов’язано з тим, що тільки деякі споживачі розраховуються за надані послуги. ВП «Шахта «Капітальна» та шахтоуправління «Покровське» використовують своє пальне і платять тільки за використання рухомого складу. Деякі замовники на сьогодні є зовсім неплатоспроможними. Так, починаючи з березня 2023 року ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» вже відмовилося від декотрих споживачів і не надають послуг шахті «Димитрова»

Таким чином фактично отриманий прибуток є досить низьким і не дає змогу придбати підприємству необхідні запчастини і матеріали, не кажучи вже про новий транспорт. Для більш детального аналізу діяльності підприємства розглянемо його основні техніко-економічні показники, які наведені в таблиці 2.1.

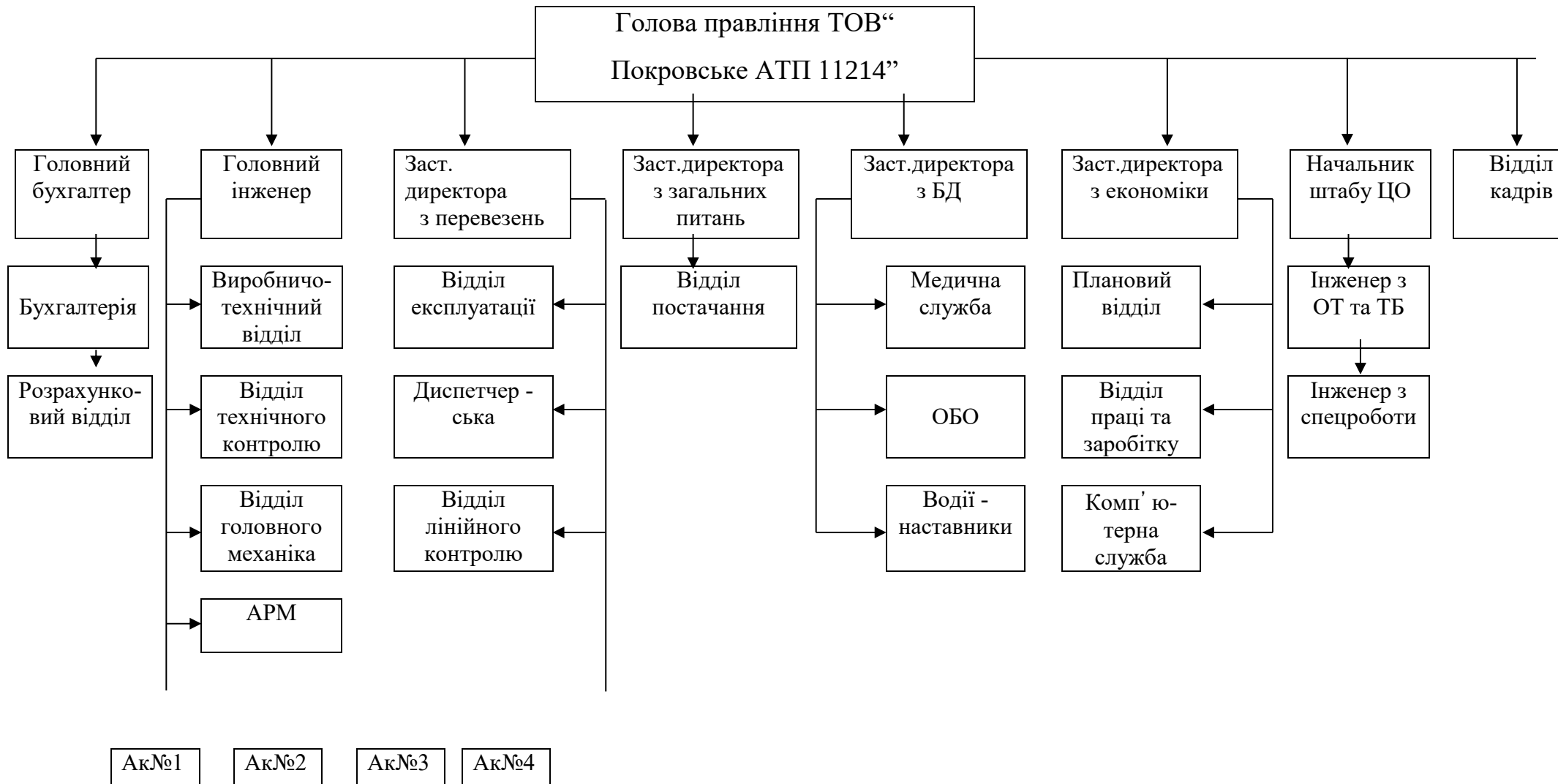

Рисунок 2.1.– Структура управління «Покровське АТП 1214»
Джерело: складено автором

Таблиця 2.1 – Основні техніко-економічні показники діяльності підприємства

Показники	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Середня спискова кількість машин	170	159	155	150	134
Перевезено пасажирів:					
- тис. чоловік	19539	20508	20508	19249	16740
- тис. пас.- км	159043	170267	170267	164466	147396
Загальний пробіг, км	8539	8882	8975	8041	7622
Коефіцієнт використання парку	0,625	0,663	0,652	0,610	0,609
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	578	541	499	470	405
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн	8750,7	9643,3	10612,5	10444,9	10923,1
Витрати підприємства, тис. грн	9144,4	7725,1	7919,8	8039,8	9581,8
Прибуток (+), збиток (-), тис.грн	-479,2	+715,8	+410,8	+620,2	-228,4
Вартість основних виробничих фондів, тис. грн	3564,2	3106,8	2620,0	2325,0	2030,5
Фондовіддача, грн/грн	2,46	3,10	4,05	4,49	5,38
Рентабельність підприємства,%	-13,45	23,04	15,68	26,68	-11,25

Джерело: складено автором

Розглянемо і проаналізуємо технічні показники. Одним з головних є середньоспискова кількість машин. На балансі підприємства за станом на 1 січня 2019 року знаходиться 164 автомобіля, з них 134 автобуси. Якщо порівняти 2023 рік з 2019 роком, то побачимо, що цей показник знизився на 18,24%, тобто на 36 машин. Це пов'язано з високим рівнем фізичного зносу, відправкою деяких автобусів на металобрухт й розбором їх на запчастини

для ремонту машин, які ще здатні дотримуватися технічних норм й виїжджати на лінію. Так, строк служби автобусів в основному більше 10 років, тобто автобусів або 96,3% мають повний амортизаційний знос. Протягом 2023 року було списано 10 автобусів та 3 легкових автомобіля.

Наступним показником роботи автопарку є коефіцієнт його використання. Він являє собою відношення кількості машин, які знаходяться в робочому стані, до кількості машин, які знаходяться в ремонті. Так, за даними таблиці 2.1. бачимо, що до 2021 року цей коефіцієнт мав тенденцію до зросту і становив в 2020 році 0,663. Це пов'язано з тим, що у ремонті стала знаходитися менша кількість машин через підписання в 2020 році договору з Дніпропетровським ремонтним заводом, деяка кількість автобусів пройшла капремонт. Але потім з нестачі коштів автопарк змушений був відмовитися від послуг заводу. І, як бачимо, вже в 2023 році цей показник дорівнює 0,609, що на 8,2% менше від 2020 року.

Щодо загального пробігу автобусів, то в 2023 році він в порівнянні з 2021 роком знизився на 15,08%, тобто на 1353 км. Це пояснюється тим, що з кожним роком у підприємства стає менше споживачів, збільшується кількість приватних маршрутних таксі, зменшується кількість відпрацьованих на лінії годин. Значно знижується кількість перевезених пасажирів. Все це призводить до зменшення прибутків підприємства.

Проведемо аналіз динаміки перевезених пасажирів, який наведено в таблиці 2.2. та зображено на рисунку 2.2.

За даними таблиці 2.2. можна зробити висновок, що кількість перевезених пасажирів з кожним роком зменшується. В 2023 році кількість пасажирів, перевезених транспортом автопарку, дорівнює 16740 тис.пас., що на 2799 тис. пас. або на 13% нижче від 2019 року. Як вже зазначалося, головною причиною такого спаду є поява конкурентів у вигляді приватних маршрутних таксі. Також негативно впливає зменшення кількості замовників на послуги, які надає автопарк. Через це значно знижується кількість годин роботи рухомого складу на лінії.

Таблиця 2.2. – Аналіз динаміки перевезених пасажирів

Рік	Тис. пасажирів	Абсолютний приріст		Темп росту		Темп приросту		Абсолютне значення, %
		Ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	
2019	19539	-	-	1	1	-	-	-
2020	20508	+969	+969	1,05	1,05	+5	+5	195,39
2021	20508	0	+969	1	1,05	-5	0	205,08
2022	19249	-1259	-290	0,93	0,99	-7	-7	205,08
2023	16740	-2509	-2799	0,87	0,86	-6	-13	192,49

Джерело: складено автором

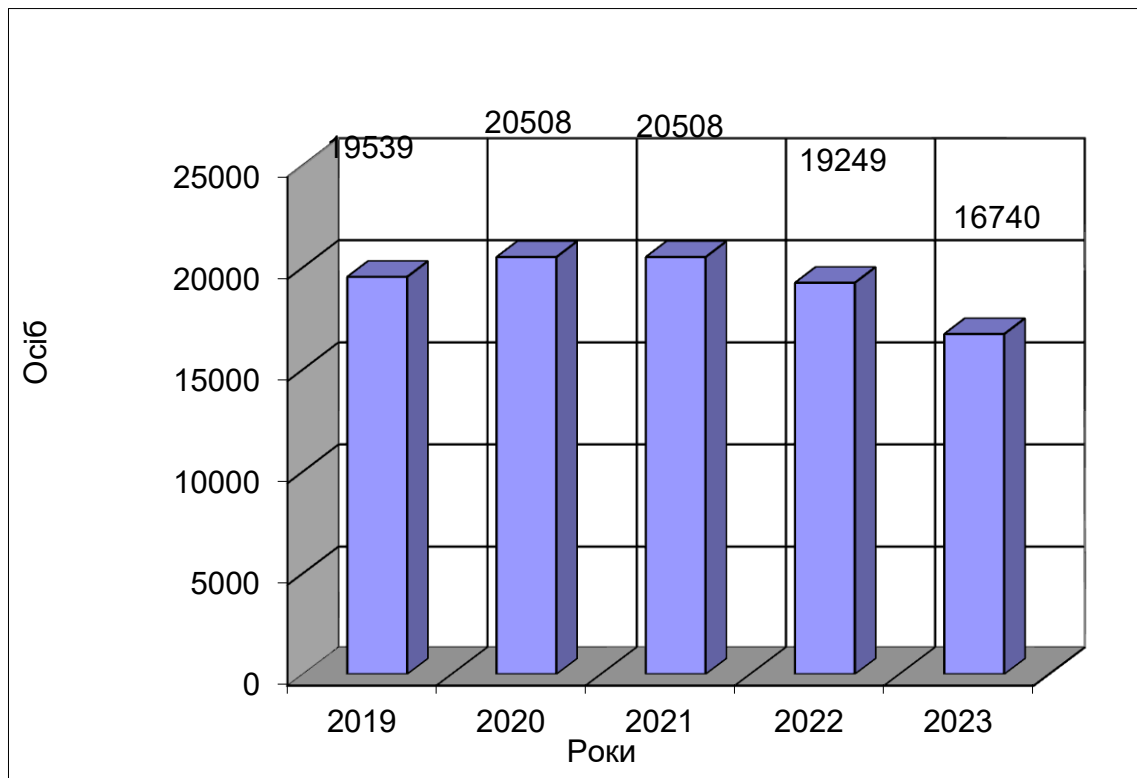

Рисунок 2.2 – Аналіз динаміки перевезених пасажирів

Джерело: складено автором

З цих же причин відбувається зменшення прибутку підприємства, яке спостерігається в таблиці 2.3.

З приведених даних можна зробити висновок, що величина отриманого прибутку постійно змінюється і має тенденцію до зниження. Слід зауважити, що в 2023 році підприємство зазнало збитків –228,4 тис.грн. Це пов'язано з тим, що з кожним роком збільшуються витрати підприємства. Вартість палива збільшилася в 2 рази, майже в 1,5 рази зменшилася кількість перевезених пасажирів, а ціна на білети при цьому залишилася незмінною. Частину прибутку підприємства поглинає перевезення пільгових пасажирів (пенсіонерів, інвалідів, учасників війни тощо).

Таблиця 2.3 – Аналіз динаміки отриманого прибутку

Рік	Тис.грн	Абсолютний приріст		Темп росту		Темп приросту		Абсолютне значення, %
		ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	
2019	-479,2	-	-	1	1	-	-	-
2020	715,8	+1195,0	+1195,0	2,49	2,49	+149	+149	-4,72
2021	410,8	-305,0	+890,0	0,57	1,86	-192	-43	7,15
2022	620,2	+209,4	+1099,4	1,51	2,29	+94	+51	4,10
2023	-228,4	-848,6	+250,8	-3,71	1,09	-5,22	-2,71	6,20

Джерело: складено автором

Як бачимо з таблиці 2.3, в 2019 році підприємство також мало збитки в розмірі 479,2 тис. грн. Це пояснюється тим, що в цьому році через незмогу розрахуватися за надані послуги, деякі споживачі запропонували бартерні операції (обмін вугілля на паливо). Це призвело до великих збитків. Також видно, що в 2021 році автопарк отримав на 43,6% прибутку менш, ніж в попередньому році. Це пов'язано з ліквідацією фондів в результаті переходу на міжнародні стандарти. Всі витрати, які раніше зараховували до фондів, тепер відбиваються у собівартості, у зв'язку з чим відбувається збільшення витрат, які перекривають майже весь прибуток підприємства. Фактично отриманий прибуток дозволяє придбати лише мінімально необхідну кількість

запчастин, матеріалів, палива. Залишається за підприємством заборгованість перед робітниками по заробітній платі.

Аналіз динаміки витрат підприємства, які мають великий вплив, наведений у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки собівартості підприємства

Рік	Тис.грн	Абсолютний приріст		Темп росту		Темп приросту		Абсолютне значення, %
		ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	
2019	7395,7	-	-	1	1	-	-	-
2020	6868,5	-527,2	-527,2	0,93	0,93	-7	-7	73,95
2021	6424,1	-444,4	-971,6	0,94	0,87	+1	-6	68,68
2022	7142,2	+718,1	-253,5	1,11	0,97	+17	+11	64,24
2023	8405,6	+1263,4	+1009,9	1,18	1,14	+7	+18	71,42

Джерело: складено автором

За допомогою таблиці 2.4 та рис. 2.3 бачимо, що витрати підприємства збільшилися майже на 20%, тобто на 1009,9 тис. грн. особливий зріст собівартості відбувся за останні роки.

Так, в 2022 році її величина становить 7142,2 тис. грн, що на 718,1 тис. грн або на 17% більше, ніж в попередньому році, і продовжує зростати і до сьогодні.

Таке зростання пов'язано з постійним підвищенням цін на паливо і запчастини, значних витрат зазнає підприємство при утриманні столової, пасіки, бази відпочинку, які є на балансі підприємства. Також зростають витрати утримання службового апарату, телефонні переговори тощо.

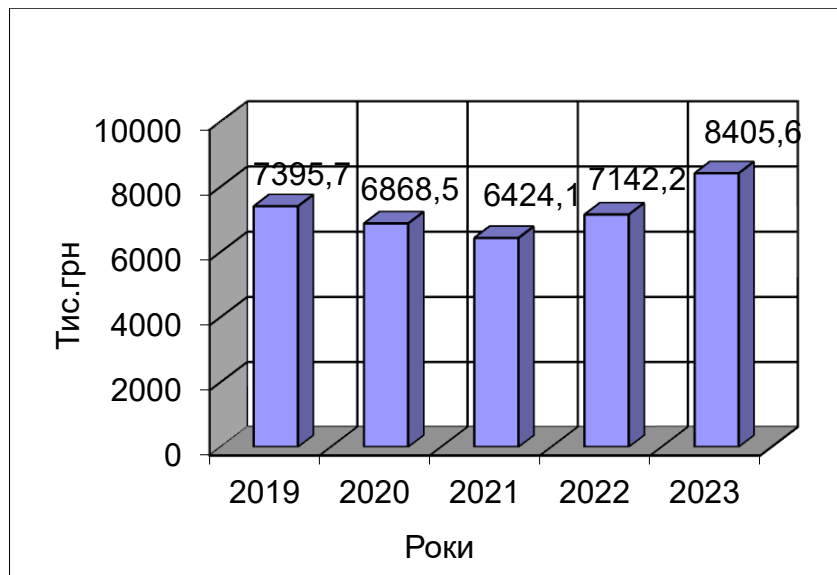

Рисунок 2.3 – Аналіз динаміки собівартості

Джерело: складено автором

Аналізуючи роботу підприємства, слід звернути увагу на такий показник як чисельність персоналу. Починаючи з 2019 року на підприємстві відбувається постійне зменшення чисельності працівників. В 2023 році цей показник складає 405 чол. проти 578 чол. в 2019 році, тобто зменшився на 173 чол. або на 70%.

Це виникає через зменшення виробничої потужності підприємства, внаслідок чого є необхідність скорочення чисельності персоналу. Вагомою причиною є і те, що автопарк є несплатоспроможним своєчасно виплатити заробітну плату робітникам. Так, на 1 січня 2023 року заборгованість по заробітній платі складає 117,6 тис. грн. наявність заборгованості по заробітній платі є наслідком несвоєчасності та несплатоспроможності розрахунків замовників за отримані послуги.

Отже, підводячи висновки за аналізом техніко-економічних показників ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» протягом п'яти років, можна стверджувати, що його робота на сьогоднішній день є не досить ефективною і потребує розробки заходів, які б змогли дозволити отримувати прибутки.

2.3. Аналіз джерел формування капіталу підприємства

Проаналізуємо динаміку капіталу та структуру його джерел, табл. 2.5

Таблиця 2.5 - Аналіз динаміки та структури джерел капіталу

Вид джерела	Наявність засобів, тис.грн				Структура засобів, %			
	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Зміни (2023 до 2021)	2021 рік	2022 рік	2023 рік	+/-
Власний капітал	5013,2	5635,7	5360,8	+347,6	85	89	90,5	+4,5
Забезпечення наступних витрат та платежів	-	-	-	-	-	-	-	-
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-
Поточні зобов'язання	910,6	686,1	562,4	-348,2	15	11	9,5	-4,5
Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	5923,8	6321,8	5923,2	-0,6	100	100	100	-

Джерело: складено автором

На підприємстві, що аналізується, за останні три роки (2021-2023) збільшилася сума власного капіталу та зменшилася позикового. Також відбулися зміни і в загальній структурі капіталу. Частка власних джерел його утворення зросла на 4,5% від 2021 року і складає 90,5% від загального обсягу капіталу, а позикових відповідно знизилася і становить лише 9,5%, тобто підприємства стало у меншому ступені стало залежати від зовнішніх інвесторів та кредиторів фінансовому плані.

В процесі подальшого аналізу необхідно більш детально вивчити склад власного і залученого капіталу, виявити причини зміни окремих його складових та дати оцінку цих змін за звітний період.

Аналізуючи власний капітал, треба дати характеристику зміни його обсягу, структури, динаміки та відповідності до змін нерозподіленого прибутку (табл.2.6.)

Таблиця 2.6 - Динаміка структури власного капіталу

Джерело власного капіталу	Наявність засобів, тис.грн				Структура засобів, %			
	2021 рік	2022 рік	2023 рік	зміни	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Зміни
Статутний капітал	698,6	698,6	698,6	-	13,9	12,4	13,1	-0,8
Резервний капітал	160,0	174,0	174,0	+14,0	3,3	3,1	3,2	-0,1
Додатковий капітал	3069,6	1047,1	2928,9	-140,7	61,2	54,1	54,6	-6,6
Нерозподілений прибуток	1085,0	1716,0	1559,3	+474,3	21,6	30,4	29,1	+7,5
Разом	5013,2	5635,7	5360,8	+347,6	100	100	100	-

Джерело: складено автором

Дані, приведені в таблиці 2.6., показують зміни в розмірі та структурі власного капіталу. Приріст всіх власних джерел складає 347,6 тис. грн або 6,93%. Найбільшу частку у формуванні майна підприємства займає інший додатковий капітал (54,6%) та нерозподілений прибуток (29,1%). Усі інші види власного капіталу в аналітичному розрізі становлять незначну частку. По фактору невикористання для потреб підприємницької діяльності прибутку потребує досить серйозного вивчення доцільність, правильність формування і ефективність використання статутного і резервного капіталу.

Великий вплив на фінансовий стан підприємства чинить склад його залучених джерел майна, тобто співвідношення довгострокових, короткострокових та поточних фінансових зобов'язань.

Аналізуючи залучений капітал, важливо оцінити зміну його обсягу та структури (табл. 2.7.).

Таблиця 2.7 - Склад та структура зобов'язань підприємства

Вид залучення	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Зміни		
	тис. грн	част ка,%	тис. грн	част ка,%	тис. грн	част ка%	тис. грн.	%	пунк- тів в струк- турі
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Короткострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Поточна кредиторська заборгованість, в т.ч.:									
1) кредиторська за боргованість за товари та послуги	14,3	1,6	291,3	42,5	318,7	56,8	+304,4	178,6	+55,2
2) поточна заборгованість за розрахунками:									
- з одержаних авансів	28,4	3,1	3,3	0,5	-	-	-28,4	-100	-3,1
- з бюджетом	174,8	19,2	46,9	6,8	55,2	9,8	-119,6	-68,4	-9,4
- з позабюджетних платежів	138,4	15,2	138,4	20,2	-	-	-138,4	-100	-15,2
- зі страхування	97,8	10,7	-	-	56,1	9,9	-41,7	-42,6	-0,8
- з оплати праці	357,5	39,3	119,9	17,5	117,6	20,9	-239,9	-67,1	-18,4
3) інші поточні зобов'язання	99,4	10,9	61,6	8,9	14,8	2,6	-84,6	-85,1	-8,3
4) забезпечення виплат персоналу	-	-	24,7	3,6	-	-	-	-	-
РАЗОМ	910,6	100	686,1	100	562,4	100	-224,5	-24,7	-

Джерело: складено автором

За даними таблиці 2.7. маємо, що залучений капітал зменшився на 348,2 тис. грн. або 38,2% в порівнянні з 2021 роком. За звітний період підприємство не використовувало довгострокових та короткострокових джерел фінансування своєї діяльності, що свідчить про його незалежність від зовнішніх кредиторів та інвесторів. Залучений капітал повністю формується за рахунок кредиторської заборгованості. З вище наведених даних ми бачимо, що на кінець 2023 року підприємство знизило заборгованість майже за всіма видами поточних зобов'язань. Особливо відмічається зменшення

зобов'язань підприємства по заборгованості перед бюджетом (на 119,6 тис. грн або 68,4%) та з оплати праці (на 239,9 або 67,1%). Підприємство повністю розраховалося по заборгованості з одержаних авансів, з позабюджетних платежів та забезпечення виплат персоналу. Також бачимо, що після повного розрахунку в 2022 році зі страхування в 2023 році знов з'являється заборгованість в розмірі 56,1 тис. грн. але поряд з тим, значну питому вагу а загальній структурі зобов'язань підприємства займає кредиторська заборгованість за товари та послуги – майже 57%. За аналізований період вона зростає значними темпами і вже в 2023 році дорівнює 318,7 тис. грн, що на 304,4 тис. грн більше, ніж в 2021 році, тобто на 178,6%. Це пов'язано з придбанням деякого обладнання, запчастин та необхідних матеріалів в короткостроковий кредит, так як підприємство не має змоги зробити розрахунок грошима.

Таким чином, аналіз структури власних та залучених засобів потрібний для оцінки раціональності формування джерел фінансування діяльності підприємства і його ринкової стійкості. Цей момент дуже важливий, по-перше, для зовнішніх споживачів (банків та інших постачальників ресурсів) при вивченні ступеня фінансового ризику та, по-друге, для самого підприємства при визначенні перспективного варіанту організації фінансів і розробці фінансової стратегії.

2.3 Оцінка вартості капіталу підприємства

Капітал, як і інші фактори виробництва, має вартість, яка формує рівень операційних та інвестиційних витрат.

Вартість капіталу – це його ціна, яку підприємство сплачує за його залучення з різних джерел.

Вартість капіталу є важливим вимірником рівня ринкової вартості акціонерних підприємств відкритого типу. При зниженні вартості капіталу зростає ринкова вартість підприємства, і навпаки.

Оскільки капітал підприємства формується за рахунок різних джерел, в процесі аналізу необхідно оцінити кожний з них і провести порівняльний аналіз їх вартості.

Вартість власного капіталу в звітному періоді визначається наступним чином:

$$\Pi_{\text{вк}} = (\text{ЧП}_{\text{д}} / \text{ВК}) * 100 \quad (2.1.),$$

де $\Pi_{\text{вк}}$ – вартість капіталу,

$\text{ЧП}_{\text{д}}$ – сума чистого прибутку, яка виплачена її власникам у звітному періоді,

ВК – середня сума власного капіталу в звітному році.

В нашому випадку, акціонерам через неотримання прибутку не було виплачено дивідендів, тому фактично вартість власного капіталу за цією формулою буде дорівнювати нулю.

Вартість позикового капіталу у вигляді банківських кредитів визначається за формулою 2.2:

$$\Pi_{\text{бк}} = \frac{\%_{\text{к}}}{K_{\text{к}}} \quad (2.2)$$

де $\%_{\text{к}}$ – відсотки, сплачені за кредит

$K_{\text{к}}$ – кошти, мобілізовані за допомогою кредиту.

Як бачимо з попередньо проведеного аналізу, підприємство вже декілька років не має в своєму розпорядженні залучених коштів, тобто вільне від зовнішніх джерел фінансування. Таким чином, вартість залученого капіталу т ж буде дорівнювати нулю.

Вартість внутрішньої кредиторської заборгованості дорівнюється звичайно нулю, оскільки підприємство не несе ніяких витрат з обслуговування цього боргу, тобто являє собою безкоштовне фінансування підприємства за рахунок цього виду позикового капіталу. Сума цієї заборгованості умовно прирівнюється до власного капіталу тільки при розрахунку нормативу забезпеченості підприємства власними оборотними

коштами. У всіх інших випадках ця частина так званих “стійких пасивів” розглядається як короткостроковий позиковий капітал. Це пояснюється тим, що терміни виплат цієї нарахованої заборгованості не залежить від підприємства і вона не відноситься до керованого фінансування з позиції оцінки вартості капіталу.

Розрахувавши ціну кожного джерела капіталу, необхідно знайти середню ціну цих джерел – середньозважену вартість капіталу.

Рівень середньозваженої ціни капіталу залежить не лише від вартості окремих його складових Π_i , але й від питомої ваги кожного виду джерела формування капіталу в загальній його сумі $\Pi_{\text{дi}}$. Отже, середньозважена вартість капіталу можна визначити наступним чином (формула 2.3.):

$$\Pi_{\text{зв}} = \sum \Pi_{\text{дi}} * \Pi_i \quad (2.3.),$$

Оптимальною вважається така структура капіталу джерел капіталу, за якою (за інших однакових умов) ціна капіталу найменша.

2.4 Аналіз розміщення капіталу та оцінка майнового стану підприємства

2.4.1 Аналіз структури та динаміки активів підприємства

Стабільність та міцність фінансового стану підприємства в багатьом залежить від правильності вкладання фінансових ресурсів в активи, а також доцільності цього, тому для оцінки необхідно розглянути склад, структуру майна та джерел його утворення. Особливу увагу при цьому треба приділити визначенню причин, що погіршують фінансовий стан підприємства.

Розглянемо динаміку складу та структури активів підприємства протягом 2021-2023 років (таблиці 2.8. та 2.9.)

Таблиця 2.8 – Аналіз складу активів підприємства

Показник	Роки			Зміни до 2021 року (+,-)	
	2021	2022	2023	2022	2023
Необоротні активи, тис.грн..	2673,3	2365,4	2086,5	-307,9	-586,8
Оборотні активи, тис.грн. в тому числі:					
запаси;	217,1	202,7	205,2	-14,4	-11,9
дебіторська заборгованість	2726,5	3416,3	3572,4	689,8	845,9
грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті;	186,0	218,5	59,1	32,5	-126,9
інші оборотні активи	119,9	120,9	-	1	-119,9
Витрати майбутніх періодів, тис.грн..	-	-	-	-	-
Всього	5923,8	6321,8	5923,2	398,0	-0,6

Джерело: складено автором

Таблиця 2.9 – Аналіз динаміки структури активів підприємства

Показник	Роки			Зміни до 2021 року (+,-)	
	2021	2022	2023	2022	2023
1	2	3	4	5	6
Необоротні активи, тис. грн..	45,1	37,4	35,2	-7,7	-9,9
Оборотні активи, тис. грн. в тому числі:					
- запаси;	3,7	3,2	3,5	-0,5	-0,2
-дебіторська заборгованість	46,0	54,0	60,3	+9,0	15,7
- грошові кошти та їх еквіваленти в нац. валюті;	3,1	3,5	1,0	0,4	-2,1

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6
- інші оборотні активи	2,1	1,9	-	-0,2	-2,1
Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-
Всього	100	100	100	-	-

Джерело: складено автором

За даними аналітичних таблиць можна зробити висновки, що на кінець 2023 року вартість майна підприємства становила 5923,2 тис. грн. За період, що аналізується, майно підприємства в цілому знизилося на 0,6 тис. грн. порівняно з 2021 р., або на 398,6 тис. грн. – з 2022 р. Зниження відбулося через постійне зменшення необоротних активів. Необоротні активи протягом аналізованого періоду значно знизилися і в 2023 році становлять 2086,5 тис. грн., в порівнянні з базовим роком вони знизилися на 22,9 %. В загальній вартості майна питома частка необоротних активів складає в 2021 р. 45,2%, в 2022р. – 37,4%, а в 2023 р. – 35,2%.

Значними темпами збільшуються оборотні активи: в 2023 р. вони склали 3836,7 тис. грн., тобто зросли в порівнянні з 2021 р. на 586,2 тис. грн. В загальній вартості майна оборотні активи становлять 64,8%, а це майже на 10% більше, ніж у базовому 2021 році.

В складі оборотних активів значну частку займає дебіторська заборгованість, її питома вага в загальній вартості активів складає 60,3 %, а це майже 93% всіх оборотних активів. За даними таблиці можна простежити, що дебіторська заборгованість має тенденцію до постійного зростання. Так порівняно з 2021 р. вона збільшилася на 15,7%, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства. Це пов'язано в першу чергу з тим, що за надані послуги розраховуються не всі споживачі, а деякі зараз зовсім неплатоспроможні.

Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті зменшилися на 126,9 тис. грн. або на 69,2 % порівняно з 2021 роком.

Отже, отримані дані вказують на доволі істотні зміни в структурі активів підприємства: зменшилася доля основного капіталу на 9,9%, а оборотного відповідно збільшилася. У зв'язку з цим змінилася органічна будова капіталу: в 2021 році відношення оборотного капіталу до основного складала 1,22, а в 2023р. – 1,84, що в принципі повинно сприяти прискоренню його оборотності та збільшенню доходності. Але підприємству необхідно переглянути свою кредиторську політику, щоб надалі не відбувалося такого росту дебіторської заборгованості.

Важливе значення при аналізі активів має вивчення рентабельності активів, що є якісним показником ефективності роботи підприємства. При розрахунку рентабельності визначають відношення прибутку до активів. Цей показник характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для одержання прибутку. Розрахунок проводиться за наступною формулою 2.4.:

$$P_a = \frac{\Pi}{A}, \quad (2.4)$$

де Π – чистий прибуток;

A – середньорічна вартість активів.

або за балансом $P_a = \Phi.2 \text{ (ряд.220)} : \Phi.1 \text{ (ряд.280 гр.3+4)} * 0,5$

$$P_{a\ 2021} = 410,8 : (6975,0 + 5923,8) * 0,5 = 0,06;$$

$$P_{a\ 2022} = 620,2 : (5923,8 + 6321,8) * 0,5 = 0,10;$$

$$P_{a\ 2023} = -228,4 : (6321,8 + 5923,2) * 0,5 = -0,04.$$

Отримані результати означають, що кожна гривня вкладена в активи підприємства, приносить дуже незначний прибуток, а в 2023 році – і зовсім збитки. Таким чином, можна зробити висновок, що підприємство знаходиться у важкому фінансовому стані. Основною причиною цього є те, що протягом періоду, що аналізується, воно отримує низькі прибутки, і навіть несе збитки. Все це негативно впливає на основну діяльність

підприємства і не дає можливості розвиватися, розширюватися, приволікати інвесторів.

Також при аналізі активів підприємства слід розглянутим такий показник, як коефіцієнт оборотності активів, який характеризує, наскільки ефективно використовуються активи з погляду обсягу реалізації, і показує скільки гривень реалізації приходить на кожну гривню, вкладену в активи підприємства. Цей коефіцієнт розраховується за формулою 2.5:

$$K_a = \frac{D}{A}, \quad (2.5)$$

Де D – чистий дохід підприємства.

або за балансом $K_{o.a.} = \Phi.2 \text{ (ряд.035)} : \Phi.1 \text{ (ряд.280 гр.3+4)} * 0,$

Зробимо відповідні розрахунки:

$$K_{o.a. 2021} = 8909,1 : (6975,0 + 5923,8) * 0,5 = 1,38;$$

$$K_{o.a. 2022} = 8791,1 : (5923,8 + 6321,8) * 0,5 = 1,44;$$

$$K_{o.a. 2023} = 9194,3 : (6321,8 + 5923,2) * 0,5 = 1,50.$$

Розраховані значення показують, скільки раз обернулися активи за кожний розглядає мий період в процесі реалізації продукції (надання послуг, робіт).

В процесі наступного аналізу необхідно детальніше вивчити склад, структуру і динаміку основного та оборотного капіталу.

2.4.2 Аналіз складу, структури і динаміки основного капіталу

Необоротні активи, або основний капітал, - це вкладання коштів з довгостроковою метою в нерухомість, облігації, акції, запаси корисних копалин, нематеріальні активи, спільні підприємства тощо.

Розглянемо склад та структуру основного капіталу та його динаміку, що склалася протягом 2021-2023 років (таблиця 2.10.)

Таблиця 2.10 – Склад та динаміка основного капіталу

Засоби підприємства	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	тис.грн	%	тис. грн.	%	тис. грн	%
Нематеріальні активи	-	-	-	-	-	-
Основні засоби	2620,0	98,0	2325,0	98,3	2030,5	97,3
Незавершене будівництво	10,5	0,4	3,4	0,1	5,1	0,3
Довгострокові фінансові вкладення	-	-	-	-	-	-
Відстрочені податкові активи	42,8	1,6	37,0	1,6	50,9	2,4
Всього	2673,3	100	2365,4	100	2986,5	100

Джерело: складено автором

З табл. 2.10 видно, що за аналізований період сума основного капіталу в 2023 році порівняно з 2021 роком зменшилася на 586,8 тис. грн. (або на 21,9%) і склала 2086,5 тис. грн. протягом періоду, що аналізується, майже в 2 рази зменшилася сума незавершеного будівництва. Повністю відсутні довгострокові фінансові вкладення. Це свідчить про скорочення інвестиційної діяльності підприємства.

Особливу увагу слід приділити вивченню стану, динаміці та структурі основних засобів, так як вони займають велику питому вагу в довгострокових активах підприємства. Зміна суми за цією статтею може статися як за рахунок збільшення (зменшення) кількості машин, обладнання, споруд, так і за рахунок збільшення їх вартості за знов створеним фондам та переоцінки старих у зв'язку з інфляцією. Основні засоби на кінець 2023 року становили 2030,5 тис. грн., що значно менше попередніх років. Простежується постійна тенденція до їх зменшення. Питома вага основних засобів в загальній вартості основного капіталу - 97,3%, в порівнянні з 2021 роком в структурі зменшилися на 0,7 пункти.

Якщо взяти реальні активи, що характеризують виробничу потужність підприємства, тобто основні засоби, виробничі запаси і незавершене виробництво, то в 2021 році вони становили 2831,1 тис. грн. або 47,8% всіх

активів. А в 2023 році – 2231,3 тис. грн. або 37,7%. Тенденція несприятлива, і вказує на зменшення виробничих можливостей підприємства.

Слід зазначити, що в складі основного капіталу повністю відсутні нематеріальні активи, до яких відносяться патенти, ліцензії. Торгівельні марки, товарні знаки, нові технології та технічні рішення, які можуть принести користь в процесі господарської діяльності. Це свідчить про низьку ділову активність підприємства.

2.4.3. Аналіз складу, структури і динаміки оборотних активів

Оборотні активи на ТОВ «Покровське АТП 11214» займають велику питому вагу в загальній валюті балансу. Це найбільш мобільніша частина капіталу, від стану і раціонального використання якої багато в чому залежать результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства.

Основна мета аналізу – своєчасне виявлення та усунення недоліків управління оборотним капіталом, а також знаходження резервів збільшення інтенсивності та ефективності його використання. В процесі аналізу перш за все необхідно вивчити зміни в наявності та структурі оборотних активів (табл. 2.11.).

Таблиця 2.11 – Аналіз динаміки і структури оборотних активів

Вид оборотних активів	Наявність засобів, %			Структура засобів, %		
	2021рік	2022рік	2023рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	2	3	4	5	6	7
Загальна сума оборотних активів, тис.грн, з них:	3250,5	3956,4	3836,7	100	100	100
- грошові засоби	186,0	218,5	59,1	5,7	5,5	1,6

Продовження табл. 2. 11

1	2	3	4	5	6	7
- короткострокові фінансові вкладення	-	-		-	-	
- дебіторська заборгованість	2726,5	3416,3	3572,4	83,9	86,3	93,1
- запаси, в т.ч.:	218,1	202,7	205,2	6,7	5,1	5,3
виробничі запаси	211,1	193,5	200,8	6,5	4,9	5,2
незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-
Товари	7,0	9,2	4,4	0,2	0,2	0,1
витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-
- інші оборотні активи	119,9	120,9	-	3,7	3,1	-

Джерело: складено автором

Як видно з табл. 2.11, на аналізованому підприємстві найбільшу питому вагу в оборотних активах займає дебіторська заборгованість. На її часту приходить 93,1% загальної суми оборотних активів. В кінці 2023 року її розмір становив 3572,4 тис. грн, а в 2021 році вона дорівнювала 2726,5 тис. грн, тобто за період, що аналізується, дебіторська заборгованість зросла на 31%. Значно зменшилася частка грошової наявності на підприємстві. Так, порівняно з 2022 роком сума грошових засобів знизилася майже в 3 рази. В загальній сумі оборотних активів на їх долю припадає лише 1,6% проти 5,7% 2021 році. Цей факт негативно характеризує підприємство і погіршує його можливості нормальної підприємницької діяльності в сфері здійснення розрахунків з постачальниками. Запаси хоч і зменшилися за аналізований період, але в незначних розмірах. Все це говорить про погіршення фінансової ситуації на підприємстві.

В процесі аналізу оборотних активів слід вивчити зміни оборотності оборотного капіталу на всіх стадіях його кругообігу, що дозволить простежити, на яких стадіях відбулося прискорення або гальмування оборотності капіталу. Для цього середні залишки окремих видів оборотних

активів потрібно помножити на кількість днів в періоді, що аналізується, та поділити на суму обороту від реалізації.

Таблиця 2.12 – Аналіз тривалості обороту оборотного капіталу

Показник	Роки		
	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Загальна сума оборотних активів, тис.грн, в т.ч.:	3559,35	3603,45	3896,55
- в запасах	209,05	202,3	197,15
- в товарах	10,7	8,1	6,8
- в незавершеному виробництві	-	-	-
- в дебіторській заборгованості	3052,05	3071,4	3494,35
- в грошовій наявності	226,8	202,25	138,8
- в інших оборотних активах	59,95	120,4	60,45
Виручка від реалізації, тис.грн	8909,1	8791,1	9194,3
Загальна тривалість обороту оборотного капіталу, днів, в т.ч.:	143,8	147,6	152,6
- в запасах	8,4	8,3	7,7
- в товарах	0,4	0,3	0,3
- в незавершеному виробництві	-	-	-
- в дебіторській заборгованості	123,3	125,8	136,8
- в грошовій наявності	9,2	8,3	5,4
- в інших оборотних активах	2,5	4,9	2,4

Джерело: складено автором

Дані табл. 2.12 показують, на яких стадіях кругообігу сталося прискорення оборотності капіталу, а на яких - сповільнення. Значно зменшилася тривалість знаходження капіталу в виробничих запасах і грошовій наявності, що свідчить про скорочення виробничого циклу. Поряд з

тим, збільшилася тривалість періоду обороту засобів в дебіторській заборгованості.

Тривалість обороту як всіх оборотних активів, так і окремих видів ($T_{об}$) може змінюватися за рахунок суми виручки (B) і середніх залишків оборотних засобів ($З$). Для розрахунку впливу даних факторів використовується спосіб ланцюгової підстановки:

$$T_{об0} = З_0 * t / B_0 = 3559,35 * 360 / 8909,1 = 143,8;$$

$$T_{об\ ум} = З_1 * t / B_0 = 3896,55 * 360 / 8909,1 = 157,5;$$

$$T_{об1} = З_1 * t / B_1 = 3896,55 * 360 / 9194,3 = 152,6.$$

Звідси зміна тривалості обороту оборотного капіталу за рахунок:

- середніх залишків оборотного капіталу:

$$\Delta T_{об}^З = 157,5 - 143,8 = 13,7 \text{ днів};$$

- суми обороту (виручки):

$$\Delta T_{об}^B = 152,6 - 157,5 = - 4,9 \text{ днів};$$

в тому числі за рахунок зміни середніх залишків капіталу в:

а) виробничих запасах $(197,15 - 209,5) * 360 / 8909,1 = - 0,5 \text{ дня};$

б) товарах $(6,8 - 10,7) * 360 / 8909,1 = - 0,2 \text{ дня};$

в) дебіторській заборгованості $(3494,35 - 3052,05) * 360 / 8909,1 = 17,9 \text{ дня};$

г) грошовій наявності $(138,8 - 226,8) * 360 / 8909,1 = - 3,52 \text{ дня};$

д) інших оборотних активах $(60,45 - 59,95) * 360 / 8909,1 = 0,02.$

Сума додатково залучених засобів в оборот при сповільненні оборотності капіталу визначається множенням одноденного обороту з реалізації на зміну тривалості обороту:

$$E = B * \Delta T_{об} / t = 9194,3 * (152,6 - 143,8) / 360 = 224,75 \text{ тис.грн}$$

В нашому випадку у зв'язку із сповільненням оборотності оборотного капіталу на 13,7 днів здійснилося відносне залучення засобів в оборот на суму 224,75 тис.грн.

Прибуток (збитки) можна представити у вигляді множення середньорічної суми капіталу, коефіцієнта його оборотності та рентабельності обороту:

$$\Pi (З) = K * K_{об} * P_{об} \quad (2.6)$$

Збільшення (зменшення) його суми за рахунок зміни коефіцієнта оборотності капіталу можна розрахувати множенням приросту останнього на базовий рівень коефіцієнта рентабельності продажів і на фактичну середньорічну суму оборотного капіталу:

$$\Delta\Pi = \Delta K_{об} * P_{об0} * K_1 = = (2,3 - 2,5) * (410,8 * 100 / 8909,1) * 3896,55 = - 3593,4 \text{ тис.грн.}$$

Таким чином, через сповільнення оборотності оборотного капіталу в звітному періоді підприємство втратило прибутку на суму 3593,4 тис.грн.

Основними шляхами прискорення оборотності капіталу є наступні:

- скорочення тривалості виробничого циклу за рахунок інтенсифікації виробництва (використання новітніх технологій, механізації та автоматизації виробничих процесів, збільшення рівня продуктивності праці, більш повне використання виробничих потужностей підприємства, трудових та матеріальних ресурсів тощо);
- покращення організації матеріально-технічного оснащення з метою безперебійного забезпечення виробництва необхідними матеріальними ресурсами і скорочення часу знаходження капіталу в запасах;
- прискорення процесу відгрузки продукції (надання послуг) та оформлення розрахункових документів;
- скорочення часу знаходження засобів в дебіторській заборгованості.

2.4.4. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості

Дебіторська та кредиторська заборгованість виникає внаслідок розрахунків підприємства з покупцями, постачальниками, робітниками і службовцями, органами соціального страхування, підзвітними особами тощо.

Значні розміри дебіторської та кредиторської заборгованості призводять до самовільного перерозподілу оборотних засобів між підприємствами.

Дебіторська заборгованість – це відволікання з діяльності підприємства оборотних засобів, що є причиною фінансових ускладнень. Кредиторська заборгованість – результат напруженого фінансового стану; в результаті нестачі необоротних засобів затримується виконання платежів різним організаціям та особам. Суровий контроль за своєчасною виплатою кредиторської заборгованості має велике значення, оскільки затримання платежів може стати причиною фінансових ускладнень підприємств-кредиторів і негативно позначитися на виробничих стосунках.

Аналіз дебіторської заборгованості треба починати з вивчення даних балансу, за якими визначають ступінь збільшення або зменшення її протягом звітного періоду (табл.2.13.).

Таблиця 2.13 - Аналіз дебіторської заборгованості

Статті балансу	2021		2022		2023	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
1	2	3	4	5	6	7
Заборгованість за товари, роботи, послуги	2614,2	95,9	3174,7	92,9	3389,6	94,9
Зобов'язання за розрахунками:						
- з бюджетом	-	-	86,6	2,5	69,2	2,0
- з авансів	31,6	1,2	45,0	1,4	47,8	1,3

Продовження табл. 2.13

1	2	3	4	5	6	7
Інша поточна дебіторська заборгованість	80,7	2,9	110,0	3,2	65,8	1,8
Усього	2726,5	100	3416,3	100	3572,4	100

Джерело: складено автором

За даними балансу дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги на кінець 2023 року збільшилась порівняно із початком звітного періоду і становила 3389,6 тис. грн (в 2021 році – 2614,2 тис. грн). Резерви сумнівних боргів протягом періоду, що аналізується, знизилися з 749,1 тис. грн в 2022 році до 5,4 тис. грн - в 2022 році.

Збільшення дебіторської заборгованості призводить до нестійкості фінансового стану підприємства.

На практиці існує декілька показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості, а саме:

1) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, скільки разів за рік оберталися кошти, вкладені в рахунки. Обчислюється за наступною формулою (2.7.):

2)

$$K_{o.d3} = \frac{\Pi}{D3}, \quad (2.7)$$

де Π - Чистий прибуток;

$D3$ - середньорічна дебіторська заборгованість

або за балансом $K_{o.d3} = \Phi.2 \text{ (ряд.035)} : \Phi.1 \text{ (сума р.150-210 гр.3+4)} * 0,5$
(2.7.)

Цей коефіцієнт вказує на збільшення або зменшення комерційного кредиту, який підприємство надає. Збільшення коефіцієнта означає скорочення продажу в кредит. Зменшення коефіцієнта означає збільшення обсягу кредитів. Регулятором цього коефіцієнта є виручка від реалізації.

3) тривалість погашення дебіторської заборгованості:

$$T_{o,дз} = 365 : K_{o,дз} \quad (2.8.)$$

Цей показник характеризує середній строк погашення дебіторської заборгованості. Збільшення цього показника оцінюється позитивно, і навпаки.

Аналіз кредиторської заборгованості треба починати з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними балансу (табл.2.14.).

Таблиця 2.14 - Аналіз кредиторської заборгованості

Статті балансу	2021		2022		2023	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Заборгованість за товари, роботи, послуги	1,4	1,6	291,3	42,5	318,7	56,8
Зобов'язання за розрахунками:						
- з одержаних авансів	28,4	3,1	3,3	0,5	-	-
- з бюджетом	174,8	19,2	46,9	6,8	55,2	9,8
- з позабюджетних платежів	138,4	15,2	138,4	20,2	-	-
- зі страхування	97,8	10,7	-	-	56,1	9,9
- з оплати праці	357,5	39,3	119,9	17,5	117,6	20,9
Забезпечення виплат персоналу	-	-	24,7	3,6	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	99,4	10,9	61,6	8,9	14,8	2,6
Усього	910,6	100	686,1	100	562,4	100

Джерело: складено автором

За даними таблиці бачимо, що протягом аналізованого періоду значно зросла величина кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги: з 1,4 тис. грн в 2021 році до 318,7 тис. грн в 2023 році. Але поряд з цим підприємство повністю розрахувалося за розрахунками з одержаних авансів та позабюджетних платежів, а також з забезпечення виплат персоналу. Слід

відмітити, що скорочення боргу відбувається майже за всіма статтями балансу і на кінець 2023 року загальна сума кредиторської заборгованості підприємства складає 562,4 тис. грн проти 910,6 тис. грн в 2021 році.

Як і при аналізі дебіторської заборгованості, треба визначити показники, які характеризують стан кредиторської заборгованості. Ними є :

1) коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує, скільки підприємству потрібно оборотів для сплати всіх виставлених йому рахунків. Визначається наступним чином:

$$K_{o.k3} = \frac{\Pi}{K3}, \quad (2.9)$$

де Π – чистий прибуток;

$K3$ - середньорічна вартість кредиторської заборгованості

або за балансом $K_{o.k3} = \Phi.2 \text{ (ряд.035)} : \Phi.1 \text{ (ряд.620 гр.3+4)} * 0,5$

Цей коефіцієнт показує збільшення або зменшення комерційного кредиту, який надається підприємству. Збільшення означає збільшення швидкості оплати заборгованості, зменшення його показує збільшення купівлі в кредит.

2) тривалість обороту кредиторської заборгованості показує, скільки в середньому днів необхідно для сплати кредиторської заборгованості. Розраховується за формулою 2.10:

$$T_{o.k3} = 365 : K_{o.k3} \quad (2.10)$$

Порівняння темпів погашення дебіторської та кредиторської заборгованості дозволить зробити висновок про платоспроможність підприємства. Перевищення терміну погашення кредиторської заборгованості над дебіторською свідчить про погіршення платоспроможності підприємства і навпаки. Для цього використовують такий показник як коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, який визначається за формулою 2.11:

$$K_{\text{сдкз}} = \frac{ДЗ}{КЗ} \quad (2.11)$$

де ДЗ -дебіторська заборгованість;

КЗ - кредиторська заборгованість підприємства

Позитивно оцінюється перекриття дебіторською заборгованістю кредиторської заборгованості

Проведемо розрахунок перелічених показників. Отримані дані представимо в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 - Показники характеристики стану заборгованостей

№	Показник	2021р.	2022 р.	2023р.	+ / -
1	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,92	2,86	2,63	-0,29
2	Тривалість погашення дебіторської заборгованості	125,1	127,5	138,8	+13,7
3	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	5,27	11,18	15,03	+10,76
4	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	69,3	32,7	24,3	-45,0
5	Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	2,99	5,17	6,35	+3,36

Джерело: складено автором

Результати аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованостей свідчать про те, що: в звітному періоді мало місце збільшення комерційного кредиту, який надається підприємствам, про це говорить зниження коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості з 2,92 до 2,63. При цьому строк погашення дебіторської заборгованості збільшився на 13,7 днів. Коефіцієнт оборотності кредиторської

заборгованості зріс з 5,27 до 15,03, що свідчить про прискорення швидкості сплати заборгованості підприємства.

Позитивним моментом є те, що тривалість обороту кредиторської заборгованості менша за тривалість обороту дебіторської. Це говорить про покращення платоспроможності нашого підприємства.

Хоч перекриття дебіторською заборгованістю кредиторської заборгованості оцінюється як позитивне явище ($K_{\text{сдкз}2021} = 2,99$, $K_{\text{сдкз}2022} = 5,17$ та $K_{\text{сдкз}2023} = 6,35$), але слід відмітити, що дебіторська заборгованість на ТОВ «Покровське АТП 11214» сягає досить великих розмірів. Це може бути наслідком нераціональної кредиторської політики підприємства, збільшення обсягів продажу, надання послуг, неплатоспроможності покупців.

Для ефективного управління станом дебіторської та кредиторської заборгованості треба:

- контролювати стан розрахунків з клієнтами за простроченою заборгованістю;
- розширити кількість клієнтів з метою зменшення ризику неплатежів;
- щоб прискорити строк погашення дебіторської заборгованості, необхідно проводити поглиблений аналіз платоспроможності клієнтів, своєчасно оформлювати розрахункові документи, застосовувати передоплату, вексельні розрахунки та інші прогресивні форми;
- застосовувати своєчасні заходи по стягненню сумнівної дебіторської заборгованості;
- контролювати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.

2.5. Аналіз ефективності використання капіталу

2.5.1 Аналіз оборотності капіталу

Оскільки оборотність капіталу тісно пов'язана з його рентабельністю і є одним з найважливіших показників, які характеризують інтенсивність

використання засобів підприємства та його ділову активність, в процесі аналізу необхідно більш детально вивчити швидкість обороту капіталу та встановити, на яких стадіях кругообігу трапилося сповільнення або прискорення руху засобів.

Швидкість оборотності капіталу характеризується наступними показниками:

- коефіцієнтом оборотності ($K_{o.k}$) – кількість оборотів, яку здійснюють активи підприємства протягом звітного періоду. Цей коефіцієнт показує суму чистого доходу (виручки) підприємства на 1 грн капіталу. Прискорення оборотності сприяє економії та вивільненню коштів з обороту. Коефіцієнт оборотності капіталу розраховується за формулою 2.12:

$$K_{o.k} = \frac{\Pi}{A}, \quad (2.12)$$

Дк Π – чистий прибуток;

A – середньорічна вартість активів

або за балансом $K_{o.k} = \Phi.2 \text{ (ряд.035)} : \Phi.1 \text{ (ряд.280 гр.3+4)} * 0,$

- період оборотності капіталу ($T_{o.k}$) – характеризує число днів, протягом яких здійснюється один оборот власних і залучених засобів, а також капіталу в цілому. Розраховується за формулою 2.13:

$$T_{o.k} = 360 : K_{o.k}. \quad (2.13)$$

Чим менше період обороту капіталу, тим вище за інших рівних умов ефективність його використання на підприємстві, так як кожний оборот капіталу генерує визначену додаткову суму прибутку.

Оборотність капіталу, з одного боку, залежить від швидкості оборотності основного та оборотного капіталу, а з іншого – від його органічного складу. Чим більшу долю займає основний капітал, який обертається повільна, тим нижче коефіцієнт оборотності і вище тривалість обороту всього сукупного капіталу, тобто:

$$K_{o.k} = P_{v.o.a} * K_{o.o.a}, \quad (2.14)$$

$$T_{o.k} = T_{o.o.a} / P_{v.o.a}, \quad (2.15)$$

де $P_{v.o.a}$ - питома вага оборотних активів в загальній сумі активів;

$K_{o.o.a}$ - коефіцієнт оборотності оборотних активів;

$T_{o.o.a}$ - тривалість обороту оборотних активів.

Проведемо аналіз тривалості обороту капіталу за допомогою даних, наведених в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16 - Аналіз тривалості обороту капіталу

Показники	Роки			Зміни 2023р. до 2021р.
	2021 рік	2022 рік	2023 рік	
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	8909,1	8791,1	9194,3	+285,2
Середньорічна вартість капіталу, тис.грн.	6449,4	6122,8	6112,5	-336,9
- в тому числі оборотного капіталу	3559,35	3603,45	3896,55	+337,2
Питома вага оборотних активів в загальній сумі капіталу	0,55	0,63	0,65	+0,1
Коефіцієнт оборотності капіталу	1,38	1,44	1,50	+0,12
- в тому числі оборотного капіталу	2,5	2,4	2,3	-0,2
Тривалість обороту капіталу, дні	260,6	250,7	239,3	-21,3
- в тому числі оборотного капіталу	143,8	147,6	152,6	+8,8

Джерело: складено автором

На аналізованому підприємстві тривалість обороту капіталу зменшилася на 21,3 дня, а коефіцієнт оборотності відповідно збільшився на 0,12 дня.

За допомогою методу ланцюгової підстановки розрахуємо, як змінилися дані показники за рахунок структури капіталу і швидкості обороту оборотного капіталу:

$$K_{o.k}^{пл} = P_{v.o.a}^{пл} * K_{o.o.a}^{пл} = 0,55 * 2,5 = 1,375;$$

$$K_{o.k}^{ym1} = P_{B_{o.a}}^{\phi} * K_{o.a}^{пл} = 0,65 * 2,5 = 1,625;$$

$$K_{o.k}^{\phi} = P_{B_{o.a}}^{\phi} * K_{o.a}^{\phi} = 0,65 * 2,3 = 1,495.$$

Загальна зміна коефіцієнта оборотності капіталу складає:

$$\Delta K_{o.k}^{заг} = K_{o.k}^{\phi} - K_{o.k}^{пл} = 1,495 - 1,375 = 0,12,$$

в тому числі за рахунок:

- структури капіталу: $1,625 - 1,375 = 0,25;$
- швидкості обороту капіталу: $1,495 - 1,625 = -0,13.$

$$T_{o.k}^{пл} = T_{o.a}^{пл} / P_{B_{o.a}}^{пл} = 143,8 / 0,55 = 260,6;$$

$$T_{o.k}^{ym} = T_{o.a}^{\phi} / P_{B_{o.a}}^{пл} = 152,6 / 0,55 = 277,5;$$

$$T_{o.k}^{\phi} = T_{o.a}^{\phi} / P_{B_{o.a}}^{\phi} = 152,6 / 0,65 = 239,3.$$

Загальна зміна тривалості обороту капіталу дорівнює:

$$\Delta T_{o.k}^{заг} = T_{o.k}^{\phi} - T_{o.k}^{пл} = 239,3 - 260,6 = -21,3,$$

в тому числі за рахунок:

- структури капіталу: $277,5 - 260,6 = 16,9;$
- швидкості обороту капіталу: $239,3 - 277,5 = -38,2.$

З отриманих розрахунків видно, що прискорення оборотності капіталу відбулося за рахунок зміни структури капіталу (збільшення долі оборотного капіталу в загальній його сумі).

Також важливим моментом при аналізі оборотності капіталу є визначення коефіцієнтів оборотності і тривалості власного капіталу.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує ефективність використання активів, що формуються за рахунок власного капіталу (статутний капітал та реінвестування прибутку на збільшення активів). Визначається за формулою 2.16:

$$K_{o.BK} = \frac{\Pi}{BK} \quad (2.16)$$

Де BK – середньорічна вартість власного капіталу.

або за балансом $K_{o.BK} = \Phi.2 \text{ (ряд.035)} : \Phi.1 \text{ (ряд.380 гр.3+4)} * 0,5$

Тривалість обороту власного капіталу визначається наступним чином:

$$T_{BK} = 360 : K_{o.BK} \quad (2.17)$$

Розрахуємо дані показники за роками:

$$K_{o.BK}^{2021} = 8909,1 : (4503,8 + 5013,2) * 0,5 = 1,87;$$

$$K_{o.BK}^{2022} = 8791,1 : (5013,2 + 5635,7) * 0,5 = 1,65;$$

$$K_{o.BK}^{2023} = 9194,3 : (5635,7 + 5360,8) * 0,5 = 1,64;$$

$$T_{o.BK}^{2021} = 360 : 1,87 = 192,5;$$

$$T_{o.BK}^{2022} = 360 : 1,65 = 218,2;$$

$$T_{o.BK}^{2023} = 360 : 1,64 = 219,5.$$

Зниження коефіцієнта оборотності власного капіталу з 1,87 до 1,64 означає зниження росту активності власних засобів підприємства.

2.5.2 Аналіз рентабельності капіталу

Ефективність капіталу найкраще характеризується його рентабельністю. За своїм чисельним значенням він відповідає коефіцієнту рентабельності сукупних активів, тобто характеризує наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для одержання прибутку. Формула розрахунку наступна:

$$P_K = \frac{\Pi}{A}, \quad (2.18)$$

Де Π – чистий прибуток;

A – середньорічна вартість активів

або за балансом $P_K = \Phi.2 \text{ (ряд.220)} : \Phi.1 \text{ (ряд.280 гр.3+4)} * 0,$

Для аналізу рентабельності капіталу складається аналітична таблиця, яка дає можливість визначити загальні зміни рентабельності капіталу і розрахувати вплив основних чинників на ці зміни.

За даними аналізованого підприємства рівень рентабельності за звітний період досить низький, а в 2023 році - зовсім негативний. Так, в 2023 році він знизився на 13,75 пунктів порівняно з 2022 роком (-3,7 – 10,05).

Таблиця 2.17 – Аналіз рентабельності капіталу підприємства

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
Прибуток. тис. грн	410,8	620,2	-228,4
Виручка від реалізації продукції, тис. грн .	8909,1	8791,1	9194,3
Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн	2890,05	2519,35	2225,95
Середньорічний залишок оборотних коштів, тис.грн..	3559,35	3603,45	3896,55
Середньорічна вартість капіталу, тис.грн	6449,4	6122,8	6122,5
Коефіцієнт фондомісткості продукції, коп.	32,44	28,66	24,21
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	39,95	40,98	42,38
Прибуток на 1грн реалізованої продукції, к	4,61	7,05	-2,48
Рівень рентабельності капіталу, %	6,4	10,05	-3,7

Джерело: складено автором

Методом ланцюгових підстановок розрахуємо вплив основних чинників на зміну рівня рентабельності. Розрахунки проводяться з використанням таких алгоритмів:

1. Вплив зміни частки прибутку на 1 грн. реалізованої продукції (наданих послуг, робіт):

$$-2,48 : (28,66 + 40,98) * 100 = - 3,56;$$

$$-3,56 - 10,1 = - 13,61 \text{ пунктів.}$$

Отже, через зменшення частки прибутку на 1 грн реалізованих послуг рівень рентабельності зменшився на 13,61 пунктів.

2. Вплив зміни фондомісткості, або фондovіддачі, основних виробничих засобів:

$$-2,48 : (24,21 + 40,98) * = - 3,8;$$

$$-3,8 - (- 3,56) = - 0,24 \text{ пункту.}$$

Отже, через зменшення фондомісткості виробництва (збільшення фондівіддачі) рівень рентабельності зменшився на 0,24 пункту.

3. Зміна коефіцієнта закріплення матеріальних оборотних коштів, тобто зміна тривалості обороту оборотних коштів:

$$-3,7 - (-3,8) = 0,1 \text{ пункту.}$$

Через зменшення коефіцієнта закріплення оборотних коштів рівень рентабельності збільшився на 0,1 пункту.

Отже, загальне зниження рентабельності за чинниками становить 13,75 пункту ($-13,61 - 0,24 + 0,1$), що відповідає загальному зниженню рентабельності порівняно з попередніми показниками.

Рівень рентабельності капіталу залежить від величини прибутку, витрат виробництва, величини основних виробничих фондів та оборотних засобів. Важливими факторами, що забезпечують підвищення рентабельності, є підвищення продуктивності праці, фондівіддачі, економії матеріальних ресурсів, удосконалення організації виробництва тощо. Урахування підприємством цих факторів дасть можливість підвищити ефективність його діяльності.

Рентабельність власного капіталу є заключним показником, який характеризує ефективність функціонування підприємства, вся діяльність якого повинна бути спрямована на збільшення суми власного капіталу і покращення рівня його доходності (рентабельності). Цей показник є одним з найбільш важливих, оскільки він слугує одним з критеріїв формування оптимальної структури капіталу підприємства. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу показує, скільки грошових одиниць чистого прибутку отримала кожна грошова одиниця, вкладена власниками підприємства. Розраховується за формулою 2.19:

$$P_{\text{вк}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}}, \quad (2.19)$$

де ЧП – чистий прибуток;

ВК- середньорічна вартість власного капіталу.

або за балансом $P_{\text{вк}} = \Phi.2 \text{ (ряд.220)} : \Phi.1 \text{ (ряд.380 гр. 3 + 4)} * 0,5$

Рентабельність власного капіталу і рентабельність сукупного капіталу пов'язані між собою наступним чином:

$$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK} = \frac{ЧП}{П} * \frac{П}{K} * \frac{K}{BK} = Ч_{чп} * P_{o.k} * M_k,$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства;

BK – власний капітал;

П – загальна сума прибутку,

K – величина сукупного капіталу підприємства;

Ч_{чп} – частка чистого прибутку в загальній сумі прибутку;

P_{o.k} – рентабельність оборотності капіталу;

M_k – мультиплікатор капіталу, тобто обсяг активів, які спираються на власний капітал. Він виступає як важіль, що збільшує силу власного капіталу.

Даний взаємозв'язок показує залежність між ступенем фінансового ризику та прибутковістю власного капіталу. Використовуючи дані таблиці 2.18 проведемо факторний аналіз рентабельності власного капіталу.

Таблиця 2.18 - Аналіз рентабельності власного капіталу

Показник	Роки		
	2021	2022	2023
Прибуток, тис. грн.	410,2	620,2	-228,4
Виручка від реалізації продукції, тис.грн.	8909,1	8791,1	9194,3
Питома вага чистого прибутку в загальній вартості	0,05	0,07	-0,02
Середньорічна вартість капіталу, тис.грн.	6449,4	6122,8	6122,5
в тому числі власного капіталу	4758,5	5324,45	5498,25
Рентабельність оборотності капіталу,%	138,1	143,6	150,2
Мультиплікатор капіталу	1,36	1,15	1,11
Рентабельність власного капіталу, %	8.6	11,6	-4,2

Отже, загальна

зміна рентабельності власного капіталу становить:

$$\Delta P_{BK}^{заг} = P_{BK1} - P_{BK0} = -4,2 - 11,6 = -15,8\%,$$

в тому числі за рахунок зміни:

а) частки чистого прибутку в загальній сумі прибутку:

$$\Delta P_{BK} = \Delta \chi_{\text{чп}} * P_{o.k0} * M_{k0} = (-0,02 - 0,07) * 143,6 * 1,15 = -15,79\%;$$

б) рентабельності оборотності капіталу:

$$\Delta P_{BK} = \chi_{\text{чп1}} * \Delta P_{o.k} * M_{k0} = -0,02 * (150,2 - 143,6) * 1,15 = -0,13\%;$$

в) мультиплікатора капіталу:

$$\Delta P_{BK} = \chi_{\text{чп1}} * P_{o.k1} * \Delta M_k = -0,02 * 150,2 * (1,11 - 1,15) = 0,12\%.$$

Значення показників рентабельності власного капіталу свідчать про недостатньо ефективне його використання на підприємстві. Як бачимо з розрахунків, рівень рентабельності власного капіталу знизився на 15,8% від його значення в 2022 році. Головною причиною цього спаду було зменшення частки чистого прибутку в загальній сумі прибутку на 0,09 пунктів. Через це рентабельність власного капіталу знизилася аж на 15,79%. Також несприятливим моментом є зменшення долі позикового капіталу.

2.6 Оцінка фінансової стійкості підприємства на основі аналізу співвідношення власного та позикового капіталу

Функціонуючи в ринковій економіці як суб'єкт підприємницької діяльності, кожне підприємство має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно стабільно зберігало б здатність безперебійно виконувати свої фінансові зобов'язання перед своїми діловими партнерами, державою, власниками, найманими працівниками. Набуваючи в ринкових умовах фінансової незалежності, несучи реальну економічну відповідальність за ефективність господарювання і за своєчасне виконання фінансових зобов'язань, підприємства здатні досягти стабільності своїх

фінансів лише при суrowsому додержанні принципів комерційного розрахунку, головним серед яких є зіставлення витрат і результатів, одержання максимального прибутку за мінімальних витрат. Саме ця умова є визначальною для формування фінансового стану підприємства [3].

Фінансовий стан підприємства, його стійкість багато в чому залежить від оптимальної структури джерел капіталу (співвідношення власних і залучених коштів) та від оптимальності структури активів підприємства.

Розглянемо систему коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства, що визначається структурою його капіталу.

Коефіцієнт фінансової незалежності “автономії” (концентрації власного капіталу) характеризує частку активів власників підприємства в загальній сумі активів, авансованих у його діяльність. Практикою встановлено, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення коефіцієнта автономії складає 0,5. Коефіцієнт фінансової незалежності розраховується за формулою 2.20:

$$K_{\text{авт}} = \frac{BK}{A}, \quad (2.20)$$

де BK -Власний капітал;

A- активи підприємства

або за балансом $K_{\text{авт}} = \Phi.1 \text{ (ряд.380 : ряд.640)}$

Чим більше значення коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан підприємства (менша залежність від зовнішніх джерел).

$$K_{\text{авт } 2021} = 5013,2 : 5923,8 = 0,85;$$

$$K_{\text{авт } 2022} = 5635,7 : 6321,8 = 0,89;$$

$$K_{\text{авт } 2023} = 5360,8 : 5923,2 = 0,91.$$

Коефіцієнтом, зворотнім коефіцієнту фінансової автономії, є коефіцієнт фінансової залежності. Він показує, яка сума загальної вартості активів підприємства припадає на 1 грн власних коштів. Чим менше значення коефіцієнта, чим ближче він до 1, тим менша фінансова залежність

підприємства від зовнішніх джерел. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства. Коефіцієнт фінансової залежності розраховується за формулою 2.21:

$$K_{\text{зал}} = 1 : K_{\text{авт}}; \quad (2.21)$$

$$K_{\text{зал } 2021} = 1 : 0,85 = 1,18;$$

$$K_{\text{зал } 2022} = 1 : 0,89 = 1,12;$$

$$K_{\text{зал } 2023} = 1 : 0,91 = 1,09.$$

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частка власного оборотного капіталу знаходиться в обороті, тобто в тій формі, яка дозволяє вільно маневрувати цими коштами, а яка капіталізована. Коефіцієнт повинен бути достатньо високим, щоб забезпечити гнучкість (мобільність) у використанні власних коштів підприємства. Розрахунок коефіцієнта маневреності здійснюється за формулою 2.22:

$$K_{\text{ман}} = \frac{\text{ВОА}}{\text{ВК}}, \quad (2.22)$$

де ВОА- власні оборотні активи : Власний капітал

або за балансом $K_{\text{ман}} = \Phi.1 \text{ (ряд.260 – ряд.620)} : \text{ (ряд 380)}$

$$K_{\text{ман } 2021} = (3250,5 - 910,6) : 5013,2 = 0,47;$$

$$K_{\text{ман } 2022} = (3956,4 - (661,4 + 24,7)) : 5635,7 = 0,58;$$

$$K_{\text{ман } 2023} = (3836,7 - 562,4) : 5360,8 = 0,61.$$

Господарська діяльність підприємства та його розвиток відбувається за рахунок самофінансування, а при недостатності власних фінансових ресурсів – за рахунок позичених коштів. В процесі здійснення підприємницької діяльності досить вагомим аналітичним значення набуває фінансова незалежність підприємства від зовнішніх позикових джерел. Ступінь залежності підприємства від кредиторів визначається коефіцієнтом концентрації залученого капіталу. Він показує частку залученого майна в активах підприємства і розраховується за формулою 2.23:

$$K_{\text{КЗК}} = \frac{\text{ПК}}{A}, \quad (2.23)$$

Де ПК - позиковий капітал

або за балансом $K_{\text{КЗК}} = \Phi.1 (\text{ряд.480} + \text{ряд.620}) : (\text{ряд.280}$

Чим нижче цей показник, тим менше заборгованість підприємства, тим стійкіше його положення. Ріст цього показника означає збільшення частки позикових засобів у фінансуванні підприємства.

$$K_{\text{КЗК } 2021} = 910,6 : 5923,8 = 0,15;$$

$$K_{\text{КЗК } 2022} = (24,7 + 661,4) : 6321,8 = 0,11;$$

$$K_{\text{КЗК } 2023} = 562,4 : 5923,2 = 0,09.$$

Запас джерел власних коштів – це запас фінансової стійкості підприємства за умови, що його власні кошти більші, ніж позичені. Фінансова стійкість підприємства за цим показником оцінюється коефіцієнтом співвідношення позичених і власних коштів (коефіцієнт фінансового ризику). Він показує, скільки позичених коштів залучило підприємство на одну гривню вкладених у активи власних коштів. Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів та кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості, і навпаки. Оптимальне значення даного коефіцієнта 0,5, критичне – 1. Розрахунок показника здійснюється за формулою 2.24:

$$K_{\text{Ф.р}} = \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}}, \quad (2.24)$$

де ПК - позичені кошти.

або за балансом $K_{\text{Ф.р}} = \Phi.1 (\text{ряд.480} + \text{ряд.620}) : (\text{ряд.380}$

$$K_{\text{Ф.р } 2021} = 910,6 : 5013,2 = 0,18;$$

$$K_{\text{Ф.р } 2022} = (24,7 + 661,4) : 5635,7 = 0,12;$$

$$K_{\text{Ф.р.2023}} = 562,4 : 5360,8 = 0,10.$$

Коефіцієнт забезпечення власними коштами показує, скільки власних джерел формування оборотних активів підприємства приходить на одиницю активів. Значення коефіцієнта повинно бути більше 0,1. Розраховується за формулою 2.25:

$$K_{звк} = (BK - HA) / OA, \quad (2.25)$$

де BK - власний капітал;

HA - необоротні активи);

OA - оборотні активи

або за балансом $K_{звк} = \Phi.1 (\text{ряд.380} - \text{ряд.080}) : (\text{ряд.260}$

$$K_{звк\ 2021} = (5013,2 - 2673,3) : 3250,5 = 0,72;$$

$$K_{звк\ 2022} = (5635,7 - 2365,4) : 3956,4 = 0,83;$$

$$K_{звк\ 2023} = (5360,8 - 2086,5) : 3836,7 = 0,85.$$

Важливим показником для визначення фінансової стійкості підприємства є коефіцієнт фінансової стабільності, який характеризує співвідношення власних і залучених коштів. Розрахунок цього коефіцієнта здійснюється за формулою 2.26:

$$K_{ф.с} = \frac{BK}{ПК} \quad (2.26)$$

або за балансом $K_{ф.с} = \Phi.1 (\text{ряд.380}) : (\text{ряд.480} + \text{ряд.620}$

Перевищення власних коштів над позиковими вказує на те, що підприємство має досить високий рівень фінансової стійкості і відносно незалежне від зовнішніх фінансових джерел. Нормальним вважається стан, коли коефіцієнт більший 1. Якщо коефіцієнт фінансової стабільності менше 1 то потрібно з'ясувати причини зменшення фінансової стійкості.

$$K_{ф.с\ 2021} = 5013,2 : 910,6 = 5,51;$$

$$K_{ф.с\ 2022} = 5635,7 : 661,4 = 8,52;$$

$$K_{ф.с.\ 2023} = 5360,8 : 562,4 = 9,53.$$

Для покриття непередбачених втрат і збитків суб'єкти господарювання створюють резервний фонд. Аналізуючи розмір резервного фонду, слід

розрахувати коефіцієнти страхової стабільності підприємства, які показують, скільки коштів зарезервувало підприємство на кожну гривню відповідно вартості майна за вкладами власників до статутного фонду, загальної суми активів та власного капіталу:

1) коефіцієнт страхування бізнесу:

$$K_{c.б} = \frac{PK}{A}, \quad (2.27)$$

де РК -резервний капітал;

A - активи підприємства

або за балансом $K_{c.б} = \Phi.1 \text{ (ряд 340)} : \text{(ряд.280)}$

$$K_{c.б \text{ 2021}} = 160,0 : 5923,8 = 0,027;$$

$$K_{c.б \text{ 2022}} = 174,0 : 6321,8 = 0,028;$$

$$K_{c.б.2023} = 174,0 : 5923,2 = 0,025.$$

2) коефіцієнт страхування статутного капіталу:

$$K_{c.ск} = \frac{PK}{СК}, \quad (2.28)$$

де СК- статутний капітал

або за балансом $K_{c.ск} = \Phi.1 \text{ (ряд. 340)} : \text{(ряд.300)}$

$$K_{c.ск \text{ 2021}} = 160,0 : 698,6 = 0,229;$$

$$K_{c.ск \text{ 2022}} = 174,0 : 698,6 = 0,249;$$

$$K_{c.ск \text{ 2023}} = 174,0 : 698,6 = 0,249.$$

3) коефіцієнт страхування власного капіталу:

$$K_{c.БК} = \frac{PK}{БК}, \quad (2.29)$$

або за балансом $K_{c.БК} = \Phi.1 \text{ (ряд.340)} : \text{(ряд.380)}$

$$K_{c.БК \text{ 2021}} = 160,0 : 5013,2 = 0,032;$$

$$K_{c.БК \text{ 2022}} = 174,0 : 5635,7 = 0,031;$$

$$K_{c.БК \text{ 2023}} = 174,0 : 5360,8 = 0,032.$$

Узагальнимо визначені показники за даними фінансової звітності підприємства в таблицю 2.19.

Дані розрахунків (табл.2.19) свідчать, що фінансовий стан підприємства, що аналізується, покращився, оскільки коефіцієнт автономії порівняно з попереднім роком збільшився на 0,06 пункти. На кінець звітного 2023 року 91% майна підприємства покривалося за рахунок власного капіталу, а отже, фінансування господарської діяльності за рахунок залучених коштів здійснювалося в допустимих межах.

Таблиця 2.19 – Показники фінансової стійкості підприємства

Показники	Норматив не значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхи лення (+,-) до 2021 р.
Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	> 0,5	0,85	0,89	0,91	+0,06
Коефіцієнт фінансової залежності	< 2,0	1,18	1,12	1,09	-0,09
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,5	0,47	0,58	0,61	+0,24
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	< 0,5	0,15	0,11	0,09	-0,06
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	< 0,5	0,18	0,12	0,10	-0,08
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	> 0,1	0,72	0,83	0,85	+0,13
Коефіцієнт фінансової стабільності	> 1	5,51	8,52	9,53	+4,02
Коефіцієнт страхування бізнесу	> 0,1	0,027	0,028	0,025	-0,002
Коефіцієнт страхування статутного капіталу	за планом	0,229	0,249	0,249	+0,02
Коефіцієнт страхування власного капіталу	> 0,1	0,032	0,031	0,032	0

Джерело: складено автором

Про незначне зменшення фінансової залежності підприємства свідчить і коефіцієнт фінансової залежності, який знизився за період, що аналізується, на 0,09 пункти. Так, в 2021 році в кожній 1,18 грн, вкладений в активи підприємства, 18 коп. – залучені не від власників, а в 2022 році – лише 9 коп.

Отже, чим вище рівень коефіцієнта автономії і нижче коефіцієнт фінансової залежності, тим стійкіше фінансовий стан підприємства.

Також слід відмітити, що підприємство відрізняється досить значним рівнем маневреності власного капіталу. Позитивним моментом є збільшення значення даного показника в динаміці на 0,24. З таблиці видно, що коефіцієнт маневреності власного капіталу базисного року становить 0,47 (47%), а в звітному – 0,61 (61%). Цей коефіцієнт дає змогу проаналізувати ефективність використання власних коштів, гнучкість та пристосованість підприємства до змін зовнішніх і внутрішніх факторів.

Про стійке положення підприємства свідчить також і зменшення на 0,04 пункти значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу, який вказує, що чим нижче його розмір, тим менша заборгованість підприємства. Отриманий результат свідчить про те, що в загальній сумі фінансових ресурсів підприємства позиковий капітал в 2021 році складав 15%, в 2022 році – 11%, а в 2023 – лише 9%.

Структура капіталу підприємства характеризується співвідношенням зовнішніх зобов'язань і власного капіталу. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу має тенденцію до зменшення, тобто залежність підприємства від залучених коштів ще зменшилася. Якщо в 2021 році на 1 грн власних коштів підприємство залучало 18 коп. позикових, то в 2023 році – 9 коп. У світовій практиці вважається, що підприємство втрачає фінансову стабільність, якщо цей показник більший ніж 1.

Динаміка коефіцієнта фінансової стабільності підприємства свідчить про значне покращення фінансового стану підприємства, цей коефіцієнт в 9,53 рази перевищує його можливе нормативне значення (>1) і збільшився в 2023 році в порівнянні з 2002 роком на 4,02 пункти.

Стабільність фінансової незалежності підприємства визначається коефіцієнтами страхової стабільності бізнесу, статутного капіталу, власного капіталу, які показують його можливість покривати непередбачені витрати і збитки. Аналізуючи коефіцієнти страхової стабільності, слід звернути увагу, чи забезпечило підприємство їх нормативний рівень. За проведеними розрахунками видно, що в 2022 році, незважаючи на збільшення резервного капіталу, його розмір значно нижчий, ніж передбачено чинним законодавством, а в 2023 році зовсім не відбулося поповнення резервного фонду. Фактично резервний капітал підприємства в 2023 році сформовано по відношенню до власного капіталу лише на 3,2%. Головним показником, який формує резервний капітал, є прибуток, шляхом раціонального розподілу якого у майбутньому підприємство має забезпечити стабільність своєї незалежності.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було охарактеризовано діяльність ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11412»

Проаналізовано техніко-економічні показники діяльності підприємства протягом 2019-2023 років, відображено зміну показників у динаміці та підведені підсумки.

Розглянута структура капіталу за всіма його складовими елементами, проведені розрахунки з визначення фінансової стійкості підприємства, обстежені показники ефективності використання власного, залученого та капіталу в цілому.

Після проведення аналізу структури капіталу капіталу ТОВ «Покровське АТП 11412» можна визначити, що це підприємство за останні 2019-2023 роки працювало більш-менш стабільно, хоча в останньому році підприємством були отримані збитки. Але як показують розрахунки,

підприємство відрізняється високою фінансовою стійкістю та незалежністю від зовнішніх джерел фінансування.

Однією з головних причин зниження доходів даного підприємства, яке спостерігалось останніми роками, є значне підвищення цін на паливо. Також вагоме значення має рівень вартості квитка за проїзд в транспорті, який регулюється міською комісією. Порівняно із цінами на паливо та обслуговування транспорту, а також із ростом витрат на заробітну плату ціни за проїзд є дуже низькими. І це значно гальмує розвиток даного підприємства. Також несприятливим фактором для нього є велика конкуренція, що склалася в місті. А саме, це – міське таксі та приватні підприємці, які утримують значне коло міських та приміських маршрутів.

РОЗДІЛ 1 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ ТА ВАРТІСТЮ КАПІТАЛУ

3.1 Визначення рівня загрози банкрутства підприємства

Однією з цілей фінансового аналізу діяльності підприємства є своєчасне виявлення ознак банкрутства підприємства. Банкрутство пов'язано з неплатоспроможністю підприємства. Незадовільний фінансовий стан підприємства, ознаки приближення банкрутства фінансовому менеджеру необхідно постійно тримати під контролем.

Фінансовий менеджер повинен звернути увагу на наступні моменти, які свідчать про несприятливий фінансовий стан підприємства:

- збитки від основної господарської діяльності;
- нестача оборотних засобів;
- ускладнення отримання комерційних кредитів;
- зменшення отримання грошових коштів від господарських операцій;
- спад ринкової ціни цінних паперів, що випущені цим підприємством;
- нездатність погасити строкові зобов'язання ті інше.

Пропоную застосувати для діагностики банкрутства ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» модель, засновану на порівнянні фактичних значень фінансових показників підприємства з їхніми нормативними значеннями. Вона має такий вигляд:

$$Z = \sqrt{\sum_{i=1}^n (1 - N_i)^2 \text{sign}(1 - N_i)} , \quad (3.1)$$

де Z – інтегральний показник для визначення рівня загрози банкрутства;

N_i - відношення i -го показника фінансового стану до його нормативного значення;

n – кількість показників (у даній моделі $n=3$);

N_1 – коефіцієнт абсолютної ліквідності, поділений на його нормативне значення – 0,2;

N_2 – коефіцієнт концентрації власного капіталу, поділений на його нормативне значення – 0,5;

N_3 – показник рентабельності власного капіталу, поділений на його нормативне значення, яке можна розрахувати так: $0,1 + 1,1b$ (b – річний темп інфляції).

Модель дає можливість на підставі визначення відхилень відповідних показників від нормативного рівня розрахувати показник Z і встановити рівень загрози банкрутства суб'єкта господарювання. Причому відхилення у кращий бік має зменшувати показник Z , а у гірший – збільшувати його. Врахувати знак дає змогу функція:

$$\text{sing}(x) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } x > 0; \\ -1, & \text{якщо } x < 0; \\ 0, & \text{якщо } x = 0. \end{cases} \quad (3.2)$$

Очевидно, якщо всі показники фінансового стану підприємства, які входять у модель, виявляться на нормативному рівні і кращими за нього, то підкореневий вираз у розрахунку Z буде від'ємним. Тому введемо додаткову умову. Нехай $Z = \sqrt{U}$,

де

$$U = \begin{cases} \sum (1 - N_i)^2 \text{sign}(1 - N_i), & \text{якщо } \sum (1 - N_i)^2 \text{sign}(1 - N_i) \geq 0 \\ 0, & \text{якщо } \sum (1 - N_i)^2 \text{sign}(1 - N_i) < 0. \end{cases} \quad (3.3)$$

Вибір показників фінансового стану для визначення рівня загрози банкрутства не випадковий, як відомо, існує чотири основні групи показників, які дають змогу зробити всебічний аналіз фінансового стану підприємства: 1) показники рентабельності; 2) показники ліквідності і

платоспроможності; 3) показники фінансової стійкості; 4) показники ділової активності. З перших трьох груп було обрано показники, які дають найважливішу характеристику фінансового стану підприємства. До останньої групи входять показники оборотності. Однак, враховуючи відмінності у тривалості ділового циклу на різних підприємствах, яка залежить від специфіки їх діяльності. Важко встановити універсальний нормативний рівень для цих показників. Тому вони у розрахунок Z не включені.

Першу групу представляє показник рентабельності власного капіталу, який дає можливість визначити скільки прибутку отримано на 1 грн. власного капіталу, тобто ефективність його використання. Теоретично він не обмежений ні зверху, ні знизу, оскільки як прибуток, так і збитки не є обмежені.

Група показників ліквідності і платоспроможності, яка тісно пов'язана з показниками фінансової стійкості, представлена коефіцієнтом абсолютної ліквідності як найжорсткішим критерієм ліквідності (він відображає обсяг реальних грошових ресурсів, що є у розпорядженні підприємства), а також коефіцієнтом концентрації власного капіталу, який ще називається загальним коефіцієнтом платоспроможності (або коефіцієнтом автономії з групи показників фінансової стійкості) і відображає частку власного капіталу підприємства у загальній сумі коштів, інвестованих у його діяльність. Перший коефіцієнт змінюється від 0, коли у підприємства немає абсолютно ліквідних активів, до ∞ , коли їх обсяг безмежно зростає (теоретичний випадок). Другий коефіцієнт змінюється від 0, коли у підприємства немає власного капіталу (теоретичний випадок), до 1 – коли власники самі фінансують своє підприємство.

Виходячи з меж коливань фінансових показників, включених у розрахунок: $Z \in (0; \infty)$. Коли всі показники на нормативному рівні і кращі за нього, $Z = 0$. більшому значенню Z відповідає вищий ймовірнісний рівень загрози бункрутства. Коли перші два показники мають найгірше значення, яке рівне 0, і рентабельність власного капіталу рівна 0, тобто підприємство не

отримує прибутку, тоді $Z = 1,7$, і рівень загрози банкрутства такого підприємства може бути оцінений як високий. Визначення показника Z дасть змогу:

- зробити висновок про фінансову стабільність підприємства, проаналізувавши ступінь віддаленості Z від 0;
- визначити, якими тенденціями характеризуються зміни у фінансовому стані підприємства, якщо розрахувати Z для кількох періодів;
- порівняти підприємства між собою, наприклад, з метою визначення доцільності їх санації, якщо розрахувати показник Z для кожного з них.

Ті фінансові показники, для яких $(1 - N_i) < 0$, сигналізують про резерви виходу підприємства з кризи. Якщо $(1 - N_1) < 0$, то підприємство має резерв часу, оскільки може розраховуватися за поточними зобов'язаннями, а потім зосередитися на стратегічних завданнях. Якщо $(1 - N_2) < 0$, то резерв підприємства – у його відносній фінансовій незалежності. Якщо $(1 - N_3) < 0$, то це означає, що прибуткова діяльність підприємства дасть йому можливість вийти з кризи.

Використаємо вказану модель діагностики банкрутства для ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» на протязі останніх п'яти років (табл. 3.1).

За даними таблиці 3.1. та за допомогою формули 3.1. маємо:

$$Z^{20019} = \sqrt{(1 - 0,04)^2 + (1 - 1,16)^2 * (-1) + (1 + 0,35)^2} = 1,65;$$

$$Z^{2020} = \sqrt{(1 - 0,54)^2 + (1 - 1,3)^2 * (-1) + (1 - 1,36)^2 * (-1)} = 0;$$

$$Z^{2021} = \sqrt{(1 - 1,02)^2 * (-1) + (1 - 1,7)^2 * (-1) + (1 - 1,74)^2 * (-1)} = 0;$$

$$Z^{2022} = \sqrt{(1 - 1,65)^2 * (-1) + (1 - 1,78)^2 * (-1) + (1 - 1,4)^2 * (-1)} = 0;$$

$$Z^{2023} = \sqrt{(1 - 0,53)^2 + (1 - 1,9)^2 * (-1) + (1 + 0,47)^2} = 1,26.$$

Таблиця 3.1. - Розрахунок рівня загрози банкрутства ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» за 2019-2023 роки

Показник		Роки				
		2019	2020	2021	2022	2023
Абсолютно ліквідні активи, тис. грн		20,7	267,6	186,0	218,5	59,1
Поточні зобов'язання, тис. грн		2705,2	2471,2	910,6	661,4	562,4
Власний капітал, тис. грн		3754,0	4503,8	5013,2	5635,7	5360,8
Загальна сума активів, тис. грн		6459,2	6975,0	5923,8	6321,8	5923,2
Чистий прибуток, тис.грн		-479,2	715,8	410,8	620,2	-228,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності		0,008	0,108	0,204	0,330	0,105
Коефіцієнт концентрації власного капіталу		0,58	0,65	0,85	0,89	0,91
Рентабельність власного капіталу		-13,45	23,04	15,68	26,68	-11,25
Співвідношення між фактичним і нормативним значенням	N ₁ (0,2)	0,04	0,54	1,02	1,65	0,525
	N ₂ (0,5)	1,16	1,3	1,7	1,78	1,9
	N ₃ (0,1+1,1b)	-0,35	1,36	1,74	1,40	-0,47

Джерело: складено автором

Згідно з моделлю, дане підприємство в 2019 та 2023 роках підпадало в зону банкрутства. Причиною цього стало переважним чином те, що підприємство в зазначених роках зазнало збитків. Резерв ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» – у його відносній фінансовій незалежності: в останньому році коефіцієнт концентрації власного капіталу 0,91 при нормативному значенні цього показника – 0,5.

3.2 Оцінка оптимізаційної моделі структури капіталу

Однією з найбільш складних задач фінансового аналізу підприємства є оптимізація структури капіталу з метою забезпечення найбільш ефективної

пропорційності між його вартістю, дохідністю та фінансовою стійкістю підприємства.

Структура капіталу являє собою співвідношення власних і позикових фінансових засобів, використовуваних підприємством в процесі своєї господарської діяльності. Структура капіталу визначає багато аспектів не тільки фінансової, але й операційної та інвестиційної його діяльності, впливає на кінцеві результати цієї діяльності. Вона впливає на коефіцієнт рентабельності активів і власного капіталу (тобто на рівень економічної і фінансової рентабельності підприємства), визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості і платоспроможності (тобто рівень основних фінансових ризиків) і в кінцевому рахунку формує співвідношення ступеня прибутковості і ризику в процесі розвитку підприємства.

Оптимізація структури капіталу фінансово-господарських об'єктів є ефективним управлінням їх власним і позиковим капіталом.

Запозичений капітал на підприємстві використовується:

- у випадку нестачі власного капіталу;
- з метою підвищення прибутковості власного капіталу.

Прагнення підвищити прибутковість власного капіталу є однією з головних причин притягнення залученого капіталу. Прибутковість вимірюється за допомогою норми прибутку.

Норма прибутку на власний капітал – це відношення прибутку до розміру власного капіталу. Вона показує, яку віддачу у відсотках приносить власний капітал.

Оптимізаційна структура капіталу – структура капіталу, що оптимізує потрібний критерій, наприклад, норму прибутку на власний капітал або абсолютний прибуток.

Побудуємо модель взаємозв'язку прибутку і норми прибутку від обсягу виручки при різній структурі капіталу[23].

Як відомо, прибуток підприємства визначається як різниця загальної виручки від реалізації автотранспортних послуг та сукупної величини витрат (формулу 3.4):

$$P = R - FC - VC, \quad (3.4)$$

де P – прибуток підприємства, тис. грн;

R – обсяг виручки від реалізації, тис. грн;

FC – сума постійних витрат, тис. грн;

VC – сума змінних витрат підприємства, тис. грн.

Використовуючи запозичений капітал, підприємство також зазнає витрат з виплати відсотків за кредит. Тому формулу (3.4) можна переписати наступним чином:

$$P = R - (FC + VC)(1 + ar), \quad (3.5)$$

де a – частка запозиченого капіталу у витратах, узятото під r відсотків.

Норма прибутку на власний капітал розраховується за наступною формулою (3.6):

$$\Gamma_p = \frac{R - (FC + VC)(1 + ar)}{(FC + VC)(1 - a)} \quad (3.6)$$

де $(FC + VC)(1 - a)$ - частка власних засобів у витратах підприємства.

Для нашого підприємства маємо наступні дані:

- фіксовані витрати підприємства дорівнюють 2101,4 тис. грн;
- змінні витрати - 70% обсягу виручки;
- відсоткова ставка за наданий кредит становить за даними Приватбанку України 23%;
- обсяг виручки від реалізації на кінець 2023 року становив 10923 тис. грн. У зв'язку з прогнозованим підвищенням тарифів за проїзд в м.

Покровськ та за всіх інших рівних умов обсяг виручки планується в розмірі 17423 тис. грн;

Отже, нам треба знайти значення прибутку (формула 3.5) і норми прибутку (формула 3.6) при різноманітних обсягах виручки (шаг = 1300) і частках запозиченого капіталу (градується від 0 до 80%). Розрахункові дані зведемо до таблиць 3.2 та 3.3.

Таблиця 3.2 – Значення прибутку залежно від обсягу виручки при різній структурі капіталу

Частка запозиченого капіталу, %	Обсяг виручки, тис. грн					
	10923	12223	13523	14823	16123	17423
0	1175,5	1565,5	1955,5	2345,5	2735,5	3125,5
20	727,12	1075,26	1423,39	1771,54	2119,68	2467,82
40	278,73	585,01	891,29	1197,57	1503,85	1810,13
60	-169,66	94,77	359,19	623,61	888,03	1152,45
80	-618,04	-395,48	-172,92	49,54	272,2	494,76

Джерело: складено автором

Таблиця 3.3 – Зміна норми прибутку на власний капітал від виручки при різній структурі капіталу

Частка запозиченого капіталу, %	Обсяг виручки, тис.грн					
	10923	12223	13523	14823	16123	17423
0	12,06	14,69	16,92	18,79	19,69	20,35
20	9,32	12,61	15,38	17,75	19,73	21,86
40	4,77	9,15	12,84	15,99	19,75	22,52
60	-4,35	2,22	8,92	14,81	19,79	24,21
80	-31,7	-18,55	-4,98	8,05	20,86	33,12

Джерело: складено автором

За отриманими даними, наведеними в таблицях 3.2 та 3.3, побудуємо наглядний рисунок 3.1.

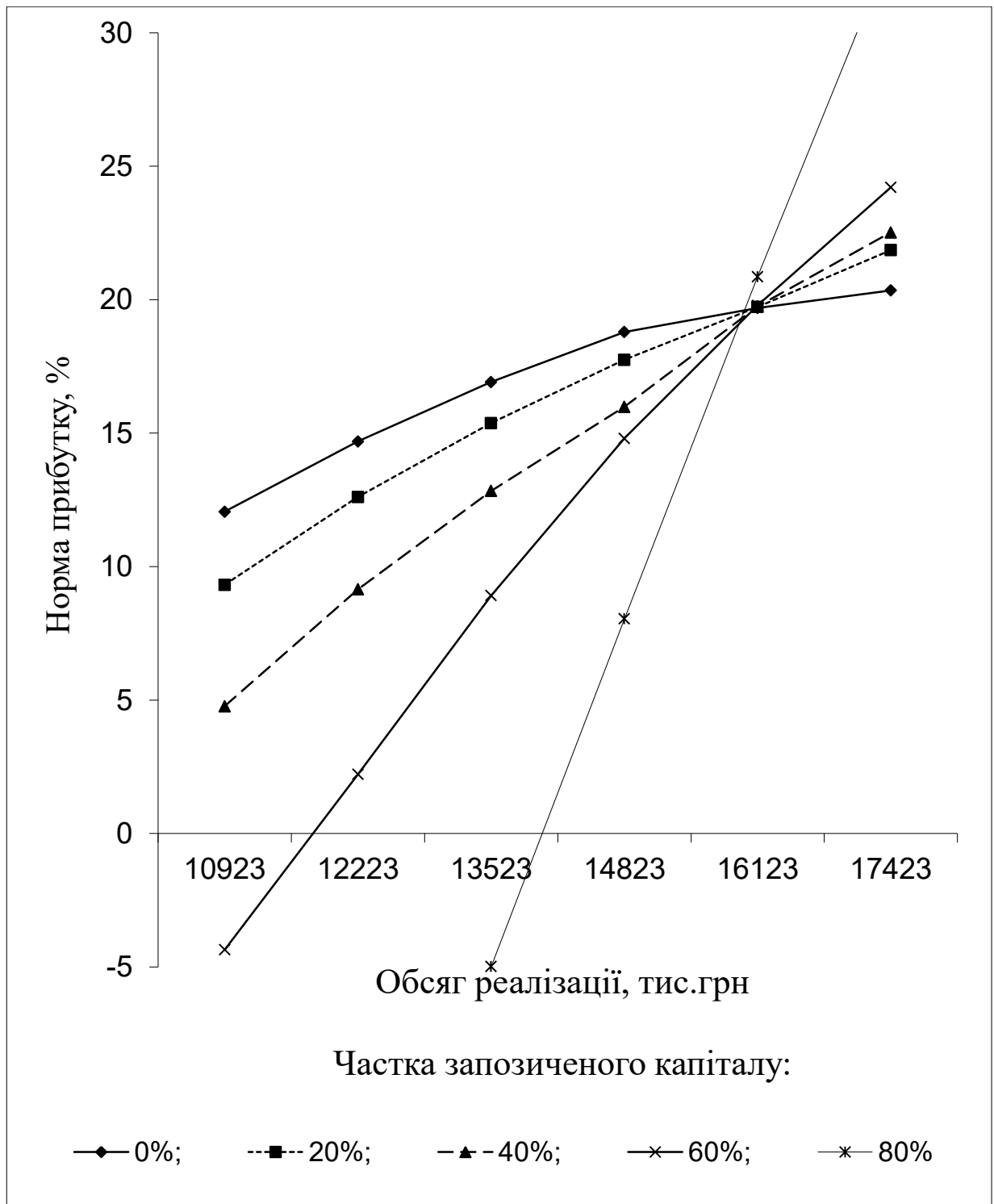

Рисунок 3.1 – Залежність норми прибутку на власний капітал від обсягу реалізації (виручки) при різній структурі капіталу

Джерело: складено автором

На рис.3.1 видно наявність граничного обсягу продажів при обсязі реалізації 16123 тис. грн, після перевищення якого вигідно використовувати

запозичений капітал. Цей граничний обсяг надання послуг визначається як мінімальний.

Як бачимо з розрахунків, за такою величиною виручки від реалізації норма прибутку на власний капітал постійно зростає, тому припустимою часткою запозиченого капіталу може бути 20%, за якої підприємство отримає найбільший прибуток, і загальний фінансовий стан підприємства при цьому не погіршиться.

3.3 Заходи щодо покращення фінансового стану підприємства та розрахунок їх ефективності

На основі вище проведеного аналізу можна запропонувати наступні заходи для покращення фінансового стану підприємства:

- введення нового маршруту Покровськ – Селидове;
- удосконалення системи розрахунків зі споживачами та замовниками послуг ТОВ „Покровське АТП 11412”.

3.3.1. Введення нового маршруту

Для підвищення прибутку підприємства та зростання кількості перевезених пасажирів можна запропонувати ввести вечірній маршрут Покровськ – Селидове, який проходить через посишкові селища Новопавлівка – Чунишине – Лисівка - Дачинське. На мій погляд, цей маршрут буде користуватися попитом, а особливо влітку, оскільки в цьому напрямку ввечері не має ніяких маршрутних напрямів. На цьому маршруті введемо в дію один автобус марки ЛАЗ - 695, який щойно пройшов капітальний ремонт. Будемо вважати, що відбувається стовідсоткова завантаженість автобуса. Кількість місць в автобусі – 32. Кожний день він робитиме по 2 рейси, тобто 4 піврейсів. Отже, загальна кількість перевезених пасажирів за рік складатиме:

$$K = 32 * 4 * 25 * 12 = 38400 \text{ осіб.}$$

Ціна одного квітка складає 65 грн. Визначимо суму валового доходу за рік. Вона буде дорівнювати:

$$ВД = 38400 * 65 = 2496000 \text{ (грн.)}$$

Визначимо суму ПДВ. Так як він складає 20% від доходу, то його розмір дорівнюватиме:

$$ПДВ = 249600 * 0,20 = 499200 \text{ грн.}$$

Наступним кроком слід визначити загальну величину витрат. До їх складу входить заробітна плата, відрахування на соціальне страхування, витрати на пальне, технічне обслуговування та технічний ремонт, амортизація.

1. Розрахуємо заробітну плату. На даному підприємстві вона розраховується виходячи з годинної тарифної ставки. Передбачається, що на маршруті буде працювати 2 водія. Згідно штатного розкладу тарифна годинна ставка водія ЛАЗ - 695 дорівнює 75,2. Слід зазначити, що водії першого класу, а тому вони отримуватимуть 25% щомісяця за класність. Так як маршрут передбачається вечірній (з 17.00 годин до 21.00 години), то робочий час складає 4,02 години на добу. Отже, за рік на зарплату буде витрачатися:

$$ЗП = 2 * 75,2 * 1,25 * 4,02 * 22 * 12 = 199520,64 \text{ грн.}$$

2. Відрахування на соціальні заходи складають 38,5% від нарахованої заробітної плати, отже їх розмір за рік складатиме:

$$ВСЗ = 199520,64 * 0,385 = 76815,45 \text{ грн.}$$

3. Розрахуємо витрати на пальне. За один піврейс пробіг складає 16 км, загальний же пробіг за день дорівнюватиме 64 км. Норма розходу пального ЛАЗ - 695 0,41 л/км. Вартість 1л палива – 49,90 грн/л. Звідси витрати на пальне за весь рік складатимуть:

$$\Pi = 64 * 0,41 * 49,9 * 22 * 12 = 345675,26 \text{ грн.}$$

4. Витрати на технічне обслуговування та технічний ремонт визначаються виходячи того, що норма витрат на ТО складає 1 грн від часу роботи, а ТР – 1,60 грн.. Отже, за рік їх величина буде складати:

$$T = (1,6 + 0,1) * 4,02 * 22 * 12 = 7174,25 \text{ грн.}$$

5. Розрахуємо амортизацію. Амортизаційні відрахування для ЛАЗ-695 дорівнюють 40 коп/км. Таким чином, за рік амортизація складатиме:

$$A = 0,4 * 64 * 25 * 12 = 7680 \text{ грн.}$$

Повні витрати визначимо, склавши всі їх складові, тобто:

$$B = 3\Pi + BC3 + \Pi + T + A ;$$

$$B = 199520,64 + 76815,45 + 345675,26 + 7174,25 + 7680 = 636865,6 \text{ грн.}$$

Розрахуємо прибуток, який отримає підприємство після введення маршруту Покроськ – Селидове. Він визначається за формулою:

$$\text{Пр} = \text{ВД} - \text{ПДВ} - B;$$

$$\text{Пр} = 2496000 - 499200 - 636865,6 = 1359934,4 \text{ грн.}$$

Таким чином, можна зробити висновок, що після впровадження нового маршруту підприємство може збільшити обсяг перевезень на 38400 чоловік, а розмір прибутку – на суму 1360 тис. грн.

Отримані кошти можна використати для придбання необхідного підприємству обладнання, сплати деяких боргів, а також для виплати дивідендів засновникам підприємства.

3.3.2. Управління дебіторською заборгованістю підприємства

На фінансовий стан транспортних підприємств сильно впливає розміри і якість дебіторської заборгованості. Проблема аналізу дебіторської заборгованості в транспортній галузі, а також забезпечення на цій основі ефективного управління взаємовідносин організації з її контрагентами

ускладнюється недосконалістю законодавчої та нормативної бази щодо запитання заборгованості. Проте, за всієї об'єктивної складності управління дебіторської заборгованістю, на її величину великий вплив мають галузеві умови діяльності організації, аналіз яких дозволяє впливати на стан розрахунків з дебіторами. Масові неплатежі, дефіцит коштів, отже і зростання дебіторської заборгованості, визначають значимість аналізу розрахунків із дебіторами в транспортних підприємствах.

У разі ринкових відносин, попри всі недоробки законодавства про взаємовідносини між контрагентами, існує маса легітимних і ефективних методів управління дебіторською заборгованістю на транспортних підприємствах і багато способів її стягнення. Труднощі виникають, коли транспортні організації, дотримуючись особливостей своєї діяльності, змушені функціонувати за умов відстрочення платежів. У разі виникає розрив між виконанням умов договору однієї із сторін і прийняттям зобов'язань, що у результаті призводить до можливості виникнення вимушеної дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість може виникнути внаслідок недоліків у роботі підприємства: несвоєчасне відшкодування матеріальної заборгованості, непророблена кредитна політика щодо покупців, неправильний вибір партнерів, тривалі неплатежі, а також банкрутства покупців (клієнтів) або надто високі темпи нарощування обсягу продажу, недостачі. Наявність великої дебіторської заборгованості сприймається як чинник, що негативно впливає на фінансове становище транспортних підприємств, а зростання її у динаміці свідчить про його погіршення фінансового становища.

Усвідомлення фінансовим менеджером того факту, що будь-яка дебіторська заборгованість - це вилучені кошти, що належать підприємству, дає менеджеру підстави прагнути до мінімізації всіх видів дебіторської заборгованості.

Управління дебіторською заборгованістю безпосередньо впливає на дохідність всієї діяльності транспортного підприємства. Економісти виділяють два підходи до управління дебіторською заборгованістю. Перший підхід полягає у порівнянні додаткового прибутку, пов'язаного з тією чи іншою схемою спонтанного фінансування (надання покупцям знижки з ціни товару), із витратами та втратами, що виникають при зміні політики реалізації продукції (передплата або продаж у кредит). Другий підхід полягає у порівнянні та оптимізації величини та строків дебіторської та кредиторської заборгованості.

Прострочена дебіторська заборгованість, не гарантована банківським кредитом і заставою, і навіть порукою, визнається сумнівною і підлягає списанню після закінчення трирічного терміну і входить у збиток організації. Подібна перспектива навряд чи здатна влаштувати інтереси кредиторів, тому застосування ефективної політики з управління проблемною заборгованістю як окремої ланки в загальній системі управління дебіторською заборгованістю на транспортних підприємствах повинно мати пріоритетне значення при прийнятті управлінських рішень.

У разі сформованих традиційних заходів, покладаючись на прогресивні рішення окремих господарюючих одиниць, і навіть слідуючи міжнародному досвіду, пропонується система попередження виникнення сумнівної заборгованості у транспортній організації (рис.3.1.).

Система попередження виникнення сумнівної заборгованості в транспортній організації
1 етап Попередня обробка потенційних клієнтів транспортної організації
2 етап Виявлення потенційного рівня загрози несплати послуг транспортної організації
3 етап Укладання договірних відносин (особливих договірних умов), які здатні застрахувати, локалізувати ризики транспортної організації від несплати послуг

Рисунок 1.3- Система попередження виникнення сумнівної заборгованості у транспортній організації

Джерело: складено автором

В якості інструментів для запобігання виникненню проблемної дебіторської заборгованості, беручи до уваги рівень загрози та ризик для транспортних організацій, який був встановлений раніше, виходячи з проведених попередніх робіт, доцільно використовувати такі методи:

- застосування штрафних санкцій, обумовлюючи їх договорами у разі невиконання зобов'язань контрагента;
- використання факторингу як забезпечення зобов'язань;
- використання поруки третіх осіб та заставних гарантій;
- використання особливих форм оплати, зокрема ширше застосування акредитивної форми оплати, і навіть застосування авансованих платежів, якщо контрагент дотримується встановлений графік платежів за надані транспортні послуги.

Незважаючи на те, що існує велика кількість заходів щодо запобігання утворенню проблемної дебіторської заборгованості, уникнути подібних проблем навряд чи є можливим.

Робота з управління та зниження проблемної дебіторської заборгованістю на транспортних підприємствах повинна включати кілька етапів.

Спочатку слід визначити причину несплати та категорію боржника. Далі розподілити контрагентів за рівнем загрози несплати.

Причини несплати можуть бути різноманітними. Виділяють три основні групи, які впливають на виконання зобов'язань дебітора:

- 1) внутрішні проблеми, витрати документообігу.
- 2) неплатоспроможність.
- 3) навмисні неплатежі, ухилення від виконання зобов'язань

Для кожної групи доцільно розробити конкретну системну політику зі стягнення заборгованості. Для першої групи, при виникненні внутрішньої проблеми та пропускання термінів погашення заборгованості, домогтися оплати за надані транспортні послуги, можливо, лише зі складанням

конкретних графіків платежів і далі нагадуванням термінів оплати контрагенту.

Для другої групи, якщо контрагент не здатний оплатити транспортні послуги через неплатоспроможність, необхідно розглянути реструктуризацію платежу чи можливість відстрочки. У деяких випадках необхідне стягнення заборгованості у натуральному вираженні чи застосування взаємозаліку.

З третьою групою має бути найскладніша робота. Якщо контрагент навмисно відхиляється від виконання зобов'язань, слід вдаватися до судових позовів та використання послуг колекторів. Однак цей метод малозастосовний внаслідок таких факторів, як юридичні проблеми при залученні колекторів, а також нерозвиненість ринку. При використанні цього методу необхідно розкрити інформацію про дебітора, а це спричиняє ускладнення через необхідність дотримання політики конфіденційності.

Незважаючи на неможливість залучення колекторів, їх функції можливо виконувати і силами штатних співробітників транспортних підприємств. Першою дією за такого методу стягнення дебіторської заборгованості має бути звернення до суду. Далі необхідно в позовній заяві передбачити заходи щодо можливості стягнення дебіторської заборгованості, аж до арешту майна та рахунків боржника. Не секрет, що до процедури банкрутства основні активи компанії вже виведено з-під контролю. Саме тому слід негайно заявити до суду про необхідність вжити заходів щодо забезпечення активів боржника та ускладнення можливості їх відведення.

Поряд з основними вищезгаданими заходами, можна використовувати низку додаткових заходів, які стимулюють боржника погасити борг, рис 2.2.

Вищевикладені заходи є ефективними, якщо застосовувати їх системно. У більшості випадків, звернення із заявою до правоохоронних органів на боржника, має особливий ефект. У цьому випадку, під загрозою буде не підприємство, а безпосередній його керівник, зацікавленість якого в благополучному вирішенні спору в такому разі зростає в рази.

Заходи щодо погашення боргу
1. Подання заяви в територіальний підрозділ служби судових приставів про притягнення до кримінальної відповідальності керівника організації-боржника за злісне ухилення від погашення кредиторської заборгованості
2. Подання заяви в підрозділ ВБЕП про притягнення до кримінальної відповідальності керівника організації-боржника за шахрайство
3. Публікація в ЗМІ матеріалів про ухилення від сплати заборгованості

Рисунок 1.2 - Додаткові заходи, що стимулюють боржника погасити борг

Джерело: запропоновано автором

Звернення в ЗМІ має місце, якщо кредитор має відносно стабільно хорошу репутацію і продовжує функціонувати на ринку. Однак публікація у ЗМІ має бути зважена та глибоко проаналізована юридичними службами організації, для виключення можливості зворотних позовів.

Таким чином, управління простроченою дебіторською заборгованістю в транспортних організаціях може бути успішним та досить ефективним

Реалізація управлінських функцій підприємством щодо дебіторської заборгованості зумовлює необхідність вирішення таких завдань, як удосконалення нинішньої методики обліку заборгованості та її рефінансування, удосконалення обліку простроченої й безнадійної заборгованості, здійснення аналізу і внутрішнього контролю дебіторської заборгованості спеціальним структурним підрозділом із проблемної дебіторської заборгованості.

Одним із напрямів управління дебіторською заборгованістю, що сприятиме її зменшенню, має стати посилення контролю за нею через створення на підприємстві спеціального підрозділу.

Структуру, завдання та функції управління (відділу) визначає кожне підприємство виходячи з особливостей своєї діяльності.

До основних завдань відділу, на нашу думку, слід віднести:

- ведення обліку проблемної дебіторської заборгованості підприємства;

- розроблення схем здійснення розрахунків із погашення проблемної дебіторської заборгованості підприємства; співпрацю з органами влади щодо стягнення дебіторської заборгованості;
- проведення реструктуризації заборгованості підприємства;
- координацію взаємовідносин із кредиторами підприємства з метою уникнення стягнень ними заборгованості примусово;
- розроблення методичних підходів до оптимізації використання проблемних боргових зобов'язань;
- контроль за виконанням фінансових планів за місяць і кварталу частині погашення зовнішньої дебіторської заборгованості підприємства.

Відповідно до завдань функціями відділу мають бути:

- 1) облікова. Відділ здійснює облік дебіторської заборгованості при взаємодії з правовими органами України щодо стягнення дебіторської заборгованості;
- 2) аналітична. Забезпечення постійного аналізу структури проблемної дебіторської заборгованості, розроблення і подання на розгляд керівництву пропозицій щодо її зменшення;
- 3) контрольна. Відділ має постійно контролювати виконання фінансових планів у частині погашення дебіторської заборгованості підприємства.

Діяльність структурного підрозділу з дебіторської заборгованості необхідно сконцентрувати на таких напрямках:

- інформаційно-методичне забезпечення. Розроблення і впровадження форм для оцінки виконання боргових зобов'язань та здійснення аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- розроблення схем проведення розрахунків із споживачами та замовниками послуг підприємства;
- розроблення та впровадження схем погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей;

- оцінювання пропозицій підприємства щодо зменшення обсягу простроченої дебіторської заборгованості, запобігання її утворенню в майбутньому та зміцнення платіжної дисципліни на підприємстві, подання плану розроблених заходів із реструктуризації боргів та координації діяльності у цій сфері на затвердження директору підприємства;

- реалізація розроблених заходів щодо проведення реструктуризації дебіторської заборгованості за надані послуги;

- узгодження дій кредиторів із метою зняття стягнення ними заборгованості примусово;

- оцінювання пропозицій інших підприємств України, а також іноземних фірм щодо доцільності й напрямів подальшого співробітництва з ними, спрямованого на використання боргових зобов'язань.

Створений на підприємстві структурний підрозділ з дебіторської заборгованості може реалізувати поставлені перед ним завдання і повною мірою виконати свої функції за надання йому відповідних прав, до яких має входити:

- самостійна організація своєї діяльності у межах вищезазначених функцій;

- безперешкодне отримання від керівників структурних підрозділів підприємства необхідної інформації про дебіторську та кредиторську заборгованості;

- залучення на договірних умовах фахівців вищих навчальних закладів та аудиторських фірм до участі у проведенні запланованих заходів і підготовки необхідних документів;

- розроблення і подання керівництву підприємства проектів розпоряджень, наказів, листів, які належать до сфери діяльності відділу;

- внесення пропозицій щодо поліпшення економічних показників діяльності підприємства;

- внесення пропозицій керівництву підприємства щодо удосконалення структури відділу.

Ефективність діяльності відділу може бути забезпечена за суворої відповідальності працівників за виконання своїх функцій при диференціації її на персональну і загальну, що має бути чітко визначено Положенням про структурний підрозділ підприємства з дебіторської заборгованості.

Персональна відповідальність за виконання функцій має бути покладена на начальника відділу, а відповідно до чинного законодавства відповідальність за виконання своїх посадових обов'язків повинні нести і працівники відділу.

До загальної відповідальності відділу доцільно віднести:

- невиконання покладених на відділ завдань та функцій; несвоєчасне виконання наказів, розпоряджень і доручень керівництва підприємства; неефективні рішення, прийняті в межах своїх повноважень;
- недостовірність підготовлених структурним підрозділом інформаційно-довідкових матеріалів;
- неефективне використання майна, що закріплене за відділом;
- розголошення конфіденційної інформації про діяльність підприємства.

Важливим напрямом забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю є аналіз і внутрішній контроль, що їх має здійснювати спеціальний підрозділ підприємства. Щодо контролю за станом дебіторської заборгованості, то його здійснення має забезпечити реалізацію:

- наявності і правильності оформлення первинних документів, які є підставою для виникнення дебіторської заборгованості;
- стану дебіторської заборгованості за встановленими критеріями;
- правильності оцінки дебіторської заборгованості та розрахунку обсягу резерву сумнівних боргів;
- належної класифікації дебіторської заборгованості й наявності необхідних пояснень у примітках до фінансової звітності.

Перевірка дебіторської заборгованості має здійснюватися у певній послідовності.

При оцінці стану дебіторської заборгованості треба отримати всю необхідну інформацію про надання послуг та виникнення дебіторської заборгованості. Збираючи відомості про виникнення облік дебіторської заборгованості й правильності її оцінки, фінансист визначає перелік інформації, яка має бути надана клієнтом або отримана ним безпосередньо, а саме: перелік видів послуг, робіт, що реалізуються за товарного кредиту, і встановлення обороту за кожним її видом; кількість та адреси центрів надання послуг, виконання робіт; характеристика споживачів і замовників; перелік основних дебіторів; обсяг реалізації (виставлених рахунків), у тому числі за окремими формами розрахунків (переоплата; оплата готівкою або чеком; продаж у кредит; бартерні розрахунки; маркетингова політика підприємства).

Така організація роботи з дебіторською заборгованістю дасть змогу здійснювати необхідне управління нею [25].

Політика управління дебіторською заборгованістю повинна складатися з наступних етапів:

- 1) формування принципів кредитної політики по відношенню до споживачів та замовників послуг підприємства.

В процесі формування принципів кредитної політики по відношенню до споживачів послуг треба вирішити в яких формах здійснювати реалізацію послуг в кредит та який тип кредитної політики слід обрати нашому підприємству.

На ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» формою реалізації послуг є споживчий кредит.

Щодо типу кредитної політики, то вважаємо, що для нашого підприємства найбільш прийнятним буде помірний тип кредитної політики. Обираючи тип кредитної політики, я керувалась тим, що жорсткий (консервативний) її варіант негативно впливає на зріст обсягу операційної діяльності нашого підприємства і формування стійких комерційних зв'язків в той час як м'який (агресивний) її варіант може визвати надто велике

відволікання фінансових коштів, знизити рівень платоспроможності підприємства, визвати в наслідку значні видатки по стягненню боргів, а в кінцевому підсумку знизити рентабельність оборотних активів і капіталу, що використовується.

2) визначення можливої суми фінансових коштів, що інвестуються в дебіторську заборгованість по товарному (комерційному) і споживчому кредиту.

Розрахунок необхідної суми фінансових коштів, що інвестуються в дебіторську заборгованість здійснюється за слідуючою формулою:

$$I_{\text{дз}} = \frac{OP_{\kappa} * K_{\text{с/ц}} * (\overline{ППК} + \overline{ПР})}{360}, \quad (3.7)$$

де $I_{\text{дз}}$ – необхідна сума фінансових коштів, що інвестуються в дебіторську заборгованість;

OP_{κ} – планований обсяг реалізації послуг в кредит;

$K_{\text{с/ц}}$ – коефіцієнт співвідношення собівартості і ціни послуг, виражений десятковим дробом;

$\overline{ППК}$ – середній період надання кредиту покупцям, в днях;

$\overline{ПР}$ – середній період прострочення платежів по наданому кредиту, в днях.

Тепер розрахуємо суму необхідних фінансових коштів, що інвестуються в дебіторську заборгованість для ТОВ “Покровське АТП 11214”.

$$I_{\text{дз}} = \frac{5643 \times 0,77 (25 + 10)}{360 \times 12} + 352 \text{ тис. грн}$$

З вищенаведеного можна зробити висновок про те, що в 2024 році наше підприємство планує надати послуг на суму 16123 тис.грн., з них 5643 тис.грн. – у кредит, тобто протягом одного місяця йому необхідно 35,2 тис.грн., щоб інвестувати їх в дебіторську заборгованість строком на 25 днів.

3) формування системи кредитних умов.

Строк надання кредиту (кредитний період) характеризує граничний період, на якій покупцю надається відстрочка платежу за надані послуги автопарку. Збільшення строку надання кредиту стимулює обсяг реалізації (за інших рівних умов), однак призводить в той же час до збільшення суми фінансових коштів, що інвестуються в дебіторську заборгованість і збільшення тривалості фінансового і всього операційного циклу підприємства. Тому встановлюючи розмір кредитного періоду, необхідно оцінювати його вплив на результати господарської діяльності підприємства в комплексі. Для нашого підприємства оптимальним строком надання кредиту являється строк у 25 днів.

Розмір кредиту, що надається (кредитний ліміт), характеризує максимальну границю суми заборгованості покупця по наданому споживчому кредиту. Його розмір встановлюється з урахуванням типу кредитної політики (в нашому випадку застосовується помірний тип кредитної політики), планованого обсягу реалізації послуг на умовах відстрочки платежів, фінансового стану підприємства-кредитора і інших факторів. Беручи до уваги вищенаведені фактори, на нашому підприємстві встановлена гранична сума реалізації – 5643 тис. грн за рік.

Вартість надання кредиту характеризується системою цінових знижок при здійсненні термінового розрахунку за отримані послуги. У сполученні заборгованості строком надання кредиту така цінова знижка характеризує норму процентної ставки за наданий кредит, яка розраховується для співставлення в річному обчисленні. Алгоритм цього розрахунку характеризується слідуючою формулою:

$$ПС_k = ЦС_n * 360 / СП_k, \quad (3.8)$$

де $ПС_k$ – річна норма процентної ставки за наданий кредит;

$ЦС_n$ – цінова знижка, надана покупцю при здійсненні термінового розрахунку за надані послуги, в %;

$СП_k$ – строк надання кредиту (кредитний період), в днях.

Для нашого підприємства:

$$ПC_k = 2\% * 360 / 30 = 24\%.$$

Тобто нашому підприємству потрібно встановлювати ставку проценту надання кредиту у розмірі 24%. Її розмір не перевищує рівень процентної ставки по короткостроковому фінансовому (банківському) кредиту, розмір якої складає в середньому 35,5%. Таким чином стимулюється реалізація послуг в кредит, так як замовнику не вигідно буде брати короткостроковий кредит в банку.

4) формування процедури інкасації дебіторської заборгованості. В складі цієї процедури повинні бути передбачені строки і форми попереднього і наступного нагадувань споживачам про дату платежів; можливості і умови пролонгування боргу по наданому кредиту; умови порушення справи про банкрутство.

Отже, щодо управління дебіторською заборгованістю, то на нашому підприємстві насамперед було запропоновано планування обсягу дебіторської заборгованості. Це потрібно для здійснення постійного контролю за рівнем дебіторської заборгованості. Також нами було встановлено період надання послуг автопарку в кредит – 25 днів, це дозволить збільшити коефіцієнт оборотності. Після проведених розрахунків було встановлено, що на нашому підприємстві необхідно встановлювати ставку проценту надання кредиту в розмірі 24 %. Її розмір не перевищує рівень процентної ставки по короткостроковому фінансовому (банківському) кредиту, розмір якої складає в середньому 35,5 %. Таким чином стимулюється реалізація послуг в кредит, так як споживачеві не вигідно буде брати короткостроковий кредит в банку, але сума дебіторської заборгованості не повинна перевищувати 5643тис. грн для успішного функціонування підприємства.

Висновки до розділу 3

В третьому розділі випускної кваліфікаційної роботи для підвищення прибутку підприємства та зростання кількості перевезених пасажирів було розглянуто такий захід як введення нового маршруту Покровськ – Селидове. Розрахунки довели його доцільність та ефективність. Сума загального прибутку за цим маршрутом складе близько 1360 тис. грн.

Отримані кошти можна використати для придбання необхідного підприємству обладнання, сплати деяких боргів, а також для виплати дивідендів засновникам підприємства.

Слід зауважити, що протягом періоду, що аналізуються, у підприємства були відсутні довгострокові зобов'язання. Це, з одного боку, характеризувало високий ступінь фінансової стійкості, а з іншого – свідчило про недостатньо продуману фінансову стратегію підприємства, і, як наслідок, знижувало рівень рентабельності власного капіталу підприємства. Така ситуація навряд чи може розглядатися як ідеальна, оскільки означає, що керівництво підприємства не вміє, не бажає або не має можливості використовувати зовнішні джерела для основної діяльності. Підприємству необхідно використовувати в своїй господарській діяльності більше позикових коштів довгострокового фінансування, що збільшить рентабельність власного капіталу.

Було розглянуто оптимізаційну модель структури капіталу. Було встановлено, що припустимою часткою запозиченого капіталу може бути 20%, за якої підприємство отримає найбільший прибуток, і загальний фінансовий стан підприємства при цьому не погіршиться.

Наступним, на що було звернуто увагу, це те, що на підприємстві присутній високий рівень дебіторської заборгованості. Тому керівництву підприємства слід розглянути питання, спрямованих на скорочення тривалості її погашення, та застосувати своєчасних заходів по стягненню сумнівної дебіторської заборгованості.

Одним із напрямів управління дебіторською заборгованістю, що сприятиме її зменшенню, як було зазначено в роботі, має стати посилення контролю за нею через створення на підприємстві спеціального підрозділу.

Також було запропоновано планування обсягу дебіторської заборгованості. Це потрібно для здійснення постійного контролю за рівнем дебіторської заборгованості. Також нами було встановлено період надання послуг автопарку в кредит – 25 днів, це дозволить збільшити коефіцієнт оборотності.. Після проведених розрахунків було встановлено, що на нашому підприємстві необхідно встановлювати ставку проценту надання кредиту в розмірі 24 %.

ВИСНОВКИ

В даній випускній кваліфікаційній роботі вивчалось управління капіталом організації, як і теоретичному, і у практичному аспекті. У першій частині випускної кваліфікаційної роботи вивчено методичні аспекти управління капіталом організації: сутність, цілі, завдання та інструменти даного процесу; система показників оцінки ефективності та інтенсивності використання капіталу.

При проведенні в роботі дослідження в якості основної мети управління капіталом приймалося підвищення рівня самофінансування та фінансової стабільності підприємства, забезпечення зростання суми та рівня прибутку, ефективний її розподіл, ведення чіткої політики щодо формування та використання фінансових ресурсів.

Реалізація основної мети підприємницької діяльності потребує наявності різних ресурсів, як-от праця, капітал; ефективне використання яких і визначає кінцевий результат роботи у формі максимального розміру чистого прибутку.

Від того, який капітал має суб'єкт господарювання, наскільки оптимальною є його структура і як доцільно він трансформується в основні та оборотні кошти, залежить фінансове благополуччя підприємства та результати його діяльності.

Управління капіталом – відносно нова сфера функціонального управління підприємством. Менеджмент майна та капіталу є однією з найбільш комплексних керуючих систем, в якій інтегруються методологічні принципи фінансового менеджменту, операційного менеджменту, інноваційного менеджменту, бухгалтерського обліку, контролінгу, логістики та інших спеціальних галузей знань.

Реалізація теоретичних положень за темою роботи було підкріплено на прикладі конкретного підприємства: ТОВ «Покровське автотранспортне

підприємство 11214». Аналіз даних проводився на основі звітності цього підприємства за 2019-2023 роки.

Основна спеціалізація ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» - перевезення пасажирів автобусами на міських, приміських та міжміських маршрутах» -

Проведений у другому розділі випускної кваліфікаційної роботи аналіз капіталу підприємства за складом та оцінка ефективності його використання виявили ряд негативних моментів, що відбивають наявність низки проблем у процесі управління капіталом за звітний період. Економічний потенціал підприємства знизився порівняно з попереднім роком

Після проведення аналізу структури капіталу ТОВ «Покровське автотранспортне підприємство 11214» можна визначити, що це підприємство і останні роки працювало більш-менш стабільно, хоча в останньому році підприємством були отримані збитки. Але як показують розрахунки, підприємство відрізняється високою фінансовою стійкістю та незалежністю від зовнішніх джерел фінансування.

Однією з головних причин зниження доходів даного підприємства, яке спостерігалось останніми роками, є значне підвищення цін на пальне. Також вагоме значення має рівень вартості квитка за проїзд в транспорті, який регулюється Донецькою обласною комісією. Порівняно із цінами на пальне та обслуговування транспорту, а також із ростом витрат на заробітну плату ціни за проїзд є дуже низькими. І це значно гальмує розвиток даного підприємства. Також несприятливим фактором для нього є велика конкуренція, що склалася в місті. А саме, це – міське таксі та приватні підприємці, які утримують значне коло міських та приміських маршрутів.

Для підвищення прибутку підприємства та зростання кількості перевезених пасажирів було розглянуто такий захід як введення нового маршруту Покровськ – Селидове. Розрахунки довели його доцільність та ефективність. Сума загального прибутку за цим маршрутом складе близько 1360 тис. грн.

Отримані кошти можна використати для придбання необхідного підприємству обладнання, сплати деяких боргів, а також для виплати дивідендів засновникам підприємства.

Слід зауважити, що протягом періоду, що аналізуються, у підприємства були відсутні довгострокові зобов'язання. Це, з одного боку, характеризувало високий ступінь фінансової стійкості, а з іншого – свідчило про недостатньо продуману фінансову стратегію підприємства, і, як наслідок, знижувало рівень рентабельності власного капіталу підприємства. Така ситуація навряд чи може розглядатися як ідеальна, оскільки означає, що керівництво підприємства не вміє, не бажає або не має можливості використовувати зовнішні джерела для основної діяльності. Підприємству необхідно використовувати в своїй господарській діяльності більше позикових коштів довгострокового фінансування, що збільшить рентабельність власного капіталу.

Було розглянуто оптимізаційну модель структури капіталу. Було встановлено, що припустимою часткою запозиченого капіталу може бути 20%, за якої підприємство отримає найбільший прибуток, і загальний фінансовий стан підприємства при цьому не погіршиться.

Наступним, на що було звернуто увагу, це те, що на підприємстві присутній високий рівень дебіторської заборгованості. Тому керівництву підприємства слід розглянути питання, спрямованих на скорочення тривалості її погашення, та застосувати своєчасних заходів по стягненню сумнівної дебіторської заборгованості.

Одним із напрямів управління дебіторською заборгованістю, що сприятиме її зменшенню, як було зазначено в дипломній роботі, має стати посилення контролю за нею через створення на підприємстві спеціального підрозділу.

Також було запропоновано планування обсягу дебіторської заборгованості. Це потрібно для здійснення постійного контролю за рівнем дебіторської заборгованості. Також нами було встановлено період надання

послуг автопарку в кредит – 25 днів, це дозволить збільшити коефіцієнт оборотності.. Після проведених розрахунків було встановлено, що на нашому підприємстві необхідно встановлювати ставку проценту надання кредиту в розмірі 24 %.

У результаті проведених розрахунків з урахуванням розроблених пропозицій було отримано, що й підприємство почне впроваджувати запропоновані заходи, рівень самофінансування організації підвищиться, рентабельність всіх видів капіталу зросте, і інтенсивність використання капіталу також збільшиться за збереження рівня фінансової стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник / О.Я. Базилінська. – 2-ге вид.. – К.: ЦУЛ, 2019. – 328 с.
2. Бідник О.І. Поняття капіталу підприємства та його еволюція [Електронний ресурс] / О.І. Бідник // Науковий вісник. –2017.Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/17_2/131_idnyk_17_2.pdf. (дата звернення 22.04.2024)
3. Біла О. Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств / О. Г. Біла // Фінанси України. – 2017. – № 4. – 119 с.
- 4 Воробйов Ю. М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств / Ю.М. Воробйов // Фінанси України. – 2018. – № 2. – С. 77–85.
5. Грабовецький Б. Є. Фінансовий аналіз та звітність : навчальний посібник / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2018. – 281 с.
6. Загородній А. Г. Капітал підприємства: формування та реалізація: монографія / А. Г. Загородній, О. Є. Кузьмін, І. Й. Яремко. – Львів : ЗУКЦ, НВФ Біарп, 2011. – 224 с.
7. Івченко Л. В. Власний капітал : джерела формування та функції / Л. В. Івченко, Н. Л. Удовик // Молодий вчений : Економічні науки. – 2016. – № 1 (28). – Частина 1. – С. 55 – 59.
8. Інвестування / І. П. Мойсеєнко: навч. посібник .– К.: Знання, 2006. – 490 с.
9. Клименко С. М. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. [Електронний ресурс] / С.М. Клименко. – К : КНЕУ, 2018. – 520 с. – Режим доступу: <http://studentam.kiev.ua/content/view/754/83/> (дата звернення 25.04.2024)
10. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: підруч. / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К.: ЦНЛ, 2019. – 520 с.
11. Лемківський Л. М. Управління капіталом підприємства / Л. М. Лемківський // Фінанси України. — 2017. — № 7. — С. 17–22.

12. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навчальний посібник / В. О. Мец. – К. : Вища школа, 2018. - 278 с.
13. Мицак О. В. Фінансовий менеджмент : Навч. посіб. / О. В. Мицак, І. Р.Чуй.– Львів : Магнолія-2017.– 216 с.
14. Катан Л. І. Фінансові ресурси підприємства та особливості їх формування / Л. І. Катан // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. – 2014. – № 6. – С. 38 – 44.
15. Опарін В. М. Фінанси : навч. посіб. – 2-ге вид., [перероб. і доп.]. / В. М. Опарін –К. : Вид-во КНЕУ, 2016. – 240 с.
16. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підручник / А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2008. – 536 с.
17. Полінкевич О. М. Суть та роль фінансових ресурсів підприємств у новій економіці / О. М. Полінкевич, А. Л. Іванова // Економічний форум. – 2015. – №2. – С. 1–6.
18. Пономарьов Д. Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання / Д. Е. Пономарьов Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №5. – С.53–58.
19. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник / П. Я. Попович. – Тернопіль: Економічна думка, 2017. – 454 с.
20. Селезньов В. В. Основи ринкової економіки України : навч. посіб. / В. В. Селезньов. - 2-е вид., [перероб. і доп.]. -К. : А.С.К., 2018. - 656 с.
21. Семенов Г. А. Аналіз структури капіталу підприємства / Г.А.Семенов, О. О. Єропутова // Економічний вісник Донбасу, 2017. – № 4 (10). – С. 89–98
22. Сопко В. В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства: Навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2016. – 526 с.

23. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник / О. О. Терещенко; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ – К. : КНЕУ, 2017. – 554 с.
24. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / за заг. ред. Школьник І. О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 368 с.
25. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С.М.Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ. – 2016. – 304 с.
26. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для студ. спец. «Фінанси» / Г.О. Партин, Н. Є. Селюченко ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2018. – 332 с.
27. Формування стійкості фінансового потенціалу підприємств: монографія / Манько І. М. ; Луган. нац. аграр. ун-т. - Луганськ : Ноулідж, 2019. –170 с.
28. Фролова Л .В. Капітал підприємства: формування та використання: навч. посіб. / Л. В. Фролова, Л. В. Семерунь, О. В. Парашенко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2019. – 121 с.
29. Хомюк А. О. Удосконалення управління формуванням та використанням капіталу [Електронний ресурс] / А. О. Хомюк. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: (дата звернення 23.04.2024)
30. Чесноков В. Л. Фінансові інструменти. Навч. посібник / В. Л. Чесноков. – К.: Центр учбової літератури, 2018. – 288 с.
31. Чорна О. Є. Управління капіталом підприємства в умовах ринкової трансформації економіки України : дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / О.Є.Чорна ; Одеськийдерж. економічний ун-т. – Одеса, 2015. – 176 с.
37. Швиданенко Г. О. Управління капіталом підприємства : навч. посібник / Г. О. Швиданенко, Н. В. Шевчук. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2017. – 440 с.

38. Шевчук Н. Капітал підприємства : формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2013. – № 5 – С. 39–43.

39. Школьник І. О. Теоретичні підходи до трактування поняття капіталу підприємства та його структури на сучасному етапі розвитку науки / І. О. Школьник, А. С. Безбабіна // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 4 (30). – С. 24 – 28.

40. Яремко І. Й. Управління капіталом підприємства : економічний і фінансовий інструментарій : монографія / І. Й. Яремко. – Львів : Каменяр, 2006. –176 с.